

NARKOTIKA
POLITISKT
CENTER

En tredje väg tar form

NARKOTIKAPOLITIK I EUROPA 2026 – EN ÖVERSIKT

Denna rapport är redigerad av **Pierre Andersson**. Innehållet bygger till största delen på rapporter och PM som Narkotikapolitiskt Center har tagit fram under 2024 och 2025, med olika författare (se lista under källförteckningen). Denna rapport bygger vidare på rapporten *Narkotikapolitik i Europa*, som släpptes i början av 2025.

Rapporten har finansierats med projektbidrag från SAFF (Stiftelsen Ansvar för Framtiden). Ansvar för innehållet i denna rapport är författarnas (undantaget förord och baksidestext). NPC delar inte nödvändigtvis de åsikter som framförs. I de fall citat har översatts till svenska är översättningen gjord av författaren.

Narkotikapolitiskt Center är ett nätverk bestående av ett flertal ideella organisationer som vill se en restriktiv och human narkotikapolitik.

Layout: Pierre Andersson

Omslagsfoto: Adobe Stock

Utgivningsår: 2026

Innehåll

Förord	4
Bakgrund: Europa i brytningstid	7
Den europeiska narkotikasituationen.....	9
Utmaningar, nya substanser och konsumtion.....	10
Åtgärder på EU-nivå.....	11
Allt börjar i Nordamerika	13
Legalisering i USA: Från politik till industri.....	13
Kanada: Statlig kontroll och kommersiella drivkrafter.....	14
Medicinsk cannabis som dörröppnare.....	14
Industrins strategier: Ett välbekant mönster.....	15
Avkriminalisering och återkriminalisering.....	15
Europa som marknad för legalisering?	17
Hur långt kan Europa gå?.....	18
Under radarn: Maltas och Luxemburgs cannabisreformer.....	19
Från tolerans till legal produktion: Nederländerna på väg mot legalisering?.....	21
Politisk oenighet kring Tysklands legalisering.....	23
Tjeckien: Från ambitiösa planer till begränsad reform.....	27
Att kringgå FN:s konventioner: Schweiz testar legalisering utifrån 'vetenskapliga ändamål'.....	30
Slovenien – legaliseringsförsök stoppat av EU.....	32
Avkriminalisering av narkotika i Europa	34
Skilda vägar – oklara resultat.....	34
Portugal: Föredöme eller varnande exempel?.....	36
Andra vägar framåt	39
Storbritannien går från ”harm” till ”hope”.....	39
Frankrike avvisar legalisering, stärker kontroll.....	41
Norge – från avvisad avkriminalisering till smartare påföljder.....	42
Danmark stänger Pusher Street och satsar på skademinimering.....	45
Italien – restriktiv vändning under Meloni.....	47
Spanien – Cannabisklubbarna i Barcelona är på väg att stängas.....	49
Estland – från fentanylkris till folkhälsofokus.....	51
Lettland – strikt lagstiftning men signaler om förändring.....	53
Litauen – skärpta straff och politisk låsning.....	55
Diskussion och slutsatser	57
Källor	60

Förord

I den svenska narkotikadebatten upprepas ofta påståendet att Sverige är extremt medan resten av världen rör sig mot legalisering och avkriminalisering. Det är en bekväm berättelse för vissa – men den stämmer inte. Denna rapport visar att bilden är betydligt mer komplex, och att den övergripande utvecklingen snarare går i en annan riktning.

Sedan den förra rapporten om narkotikapolitik i Europa publicerades i februari 2025 har utvecklingen i flera länder bekräftat den bild vi redan då tecknade. I Nordamerika har British Columbia meddelat att försöket med avkriminalisering avslutas – delstatens premiärminister erkände att politiken var ett misstag.

I Europa har Frankrike och Storbritannien stått fast vid sina i grunden restriktiva linjer – med stora satsningar på prevention, kontroll och vårdinsatser. Italien har snarare skärpt sin lagstiftning, och Slovenien har dragit tillbaka ett förslag om cannabislegalisering. Portugal, ofta framhållet som föredöme för avkriminalisering, har idag en narkotikadödlighet som är 56 procent högre än året innan reformen – och chefen för landets narkotikamyndighet säger själv att ”det vi har idag är inte något att ta efter”.

I Tyskland blev cannabislegaliseringen inte alls vad den dåvarande regeringen planerade. Den nya regeringen under CDU och SPD har stoppat planerna på försök med kommersiell försäljning och aviserat skärpningar av det generösa systemet för medicinsk förskrivning. I Tjeckien har de ursprungliga planerna på en reglerad marknad reducerats till en begränsad legalisering av hemmaodling.

Det mest intressanta under det senaste året är dock utvecklingen i de länder som visar att det finns en tredje väg – bortom den falska dikotomin mellan hårda straff och avkriminalisering. Norge antog sommaren 2025 sin ”forebyggings- og behandlingsreform”, en modell som ligger nära det vi på Narkotikapolitiskt Center länge förespråkade: smartare påföljder där förbudet ligger fast för sin allmänpreventiva effekt, men där personer med beroende får vård istället för straff. Danmark har stängt Pusher Street och infört strängare straff för narkotikaförsäljning, men undantar de mest utsatta från straff för eget bruk. Estland har antagit en god-samarit-lag som innebär att den som söker akut hjälp vid överdoser inte straffas.

De visar att en restriktiv narkotikapolitik inte står i motsats till humana och effektiva insatser för dem som behöver hjälp – tvärtom kan dessa aspekter förstärka varandra.

Bakom mycket av legaliseringsretoriken finns starka ekonomiska intressen. Cannabisindustrin har etablerat sig i Europa och använder välkända strategier från tobaks- och alkoholindustrin – med ”medicinsk cannabis” som dörröppnare. Legalisering av cannabis handlar inte om folkhälsa. Det handlar om att bygga en ny marknad för en beroendeframkallande substans. Bilden av att världen entydigt rör sig mot legalisering är inte en beskrivning av verkligheten – det är ett budskap som framför allt tjänar industrins intressen.

Vi hoppas att denna rapport ska bidra till en mer nyanserad debatt och inspirera till en politik som utgår från evidens och beprövad erfarenhet.

Genom att lära av varandras framgångar och motgångar kan vi utveckla strategier som effektivt möter narkotikaproblematiken och skyddar folkhälsan. Det finns inga enkla lösningar, men rapporten visar tydligt att det finns alternativ – och att Sverige varken är ensamt eller extremt.

Rapporten bygger på ett omfattande arbete där många experter på området bidragit med analyser av utvecklingen i olika länder. Vi är djupt tacksamma för deras insatser som gjort det möjligt att presentera denna breda och aktuella översikt av den europeiska narkotikapolitiken.

Stockholm februari 2026
Peter Moilanen
Chef för Narkotikapolitiskt Center

Bakgrund: Europa i brytningstid

Narkotikapolitiken har debatterats flitigt i Sverige de senaste åren och är ett eko av den debatt som pågår internationellt. Många länder brottas med narkotikarelaterade problem. Brottslighet, en ökad gängkriminalitet med unga offer och förövare, människor som hamnar i beroende och dödlighet till följd av narkotika. Utmaningarna är stora och arbetet för att minska problematiken behöver intensifieras – men frågan är vilka åtgärder som leder till målet.

I Nordamerika har Kanada och ett antal delstater i USA valt att legalisera cannabis. En utveckling som skapat en legal cannabisindustri och med den starka ekonomiska intressen för en liknande utveckling i Europa. Aktivistgrupper, ett antal politiska partier och påverkan från cannabisindustrin har lett till att Tyskland och andra europeiska länder redan valt att öppna för viss legalisering eller utreder detsamma.

”Ett exempel är Frankrike, som genomför stora satsningar för att få ner efterfrågan, bekämpa narkotikahandeln och ge stöd till människor med beroende.”

Men det är inte den enda utveckling vi ser i Europa. Här finns även ett flertal länder som tacklar narkotikaproblematiken med helt andra verktyg. Ett exempel är Frankrike, som genomför stora satsningar för att få ner efterfrågan, bekämpa narkotikahandeln och ge stöd till människor med beroende. Ett annat är Storbritannien som antagit en ambitiös tioårsstrategi med ett stort fokus på lokalt förebyggande arbete, begränsad tillgänglighet och bättre vård.

Även i Nordamerika görs olika vägval. Delstaten Oregon har återkriminaliserat narkotika (med undantag av cannabis) och tre delstater röstade vid valet i november 2024 nej till en legalisering av cannabis för rekreationsbruk. Under 2025 har flera delstater dessutom arbetat för att begränsa eller rulla tillbaka befintlig cannabislagstiftning. I Ohio har delstatsparlamentet föreslagit skärpta regler för den legalisering väljarna godkände 2023, och i Idaho har delstatsparlamentet antagit ett förslag som, om väljarna godkänner det 2026, skulle stoppa framtida medborgarinitiativ om cannabislegalisering.

Framtidens narkotikapolitik är därmed inte given, även om det finns stora intressen att kavla ut bilden av legalisering och liberalisering som enda vägen framåt. De flesta länder står fast vid FN:s narkotikakonventioner och län-

"Vi ger en sammanfattande lägesbild av situationen i Europa och tittar sedan närmare på de länder där det hänt mycket inom narkotikaområdet de senaste åren."

derna inom EU behöver fortfarande följa och förhålla sig till EU:s regelverk, som inte tillåter produktion och försäljning av narkotika.

Narkotikapolitiken befinner sig snarare i en brytningstid. Länder prövar nya vägar – ibland utifrån ideologisk grund och

ibland utifrån forskning och evidens. Oavsett är det viktigt att följa utvecklingen och dra lärdomar av de resultat som nu börjar skönjas.

I den här rapporten försöker vi att ta ett grepp om den europeiska narkotikapolitiken. Vi ger en sammanfattande lägesbild av situationen i Europa och tittar sedan närmare på de länder där det hänt mycket inom narkotikaområdet de senaste åren. Både de länder som öppnar för en cannabislegalisering och de länder som tar på sig ledartröjan för att hitta nya och bättre former av samverkan, förebyggande insatser och en fungerande vårdkedja.

Rapporten är på intet sätt heltäckande, men syftar till att ge en bild av den narkotikapolitiska utvecklingen i Europa och vilka vägar de länder som nu omprövat sin politik valt att gå.

I Christiania har myndigheterna tillsammans med de boende stängt och grävt upp Pusher Street, där cannabis sålts mer eller mindre öppet sedan 1970-talet. Foto: Adobe Stock

Den europeiska narkotikasituationen

På EU-nivå följs narkotikautvecklingen av EUDA, European Union Drugs Agency, och alla länder inom unionen rapporterar in data som konsumtion, narkotikabeslag och dödlighet. Underlagen hjälper till att ge en lägesbild av situationen, men innebär samtidigt utmaningar då länderna har olika metoder för att mäta både konsumtion och dödlighet. Mätningar av konsumtionen sker i olika åldersspann och med stora skillnader i regelbundenhet.

Sverige är det land som, tack vare CAN:s skolvaneundersökningar, har de längsta tidsserierna i världen av konsumtion av alkohol, narkotika och tobak bland unga. Det genomförs även undersökningar av vuxnas konsumtion och vanor. Likaså är vi, tillsammans med andra nordiska länder, bra på att mäta och föra statistik över orsaker till dödlighet. Vi ser en hög dödlighet till följd av användningen av narkotika i exempelvis Sverige och Norge, vilket vi behöver hantera – men det är samtidigt viktigt att inte jämföra dessa tal med andra länder, då sättet att mäta kan skilja sig åt, och det finns en kraftig underrapportering i många andra länder.¹

”Underlagen hjälper till att ge en lägesbild av situationen, men innebär samtidigt utmaningar då länderna har olika metoder för att mäta både konsumtion och dödlighet.”

Utmaningar, nya substanser och konsumtion

Cannabis är den mest använda narkotiskaklassade substansen och omkring 8 procent av EU:s befolkning mellan 15–64 år har använt cannabis någon gång det senaste året. I Sverige är motsvarande siffra cirka tre procent. Användningen av kokain i samma åldersspann är 1,4 procent och MDMA och amfetamin ligger på en respektive 0,8 procents användning de senaste tolv månaderna. Kokain verkar ha blivit mer utbrett bland fler grupper än tidigare och det rapporteras om en ökning av injicerad form från flera områden. På EU-nivå är kokain inblandat i omkring en femtedel av de överdoser som skedde av narkotika under 2022.²

Enligt EUDAs rapport om narkotikasituationen i EU 2025 står vi inför växande utmaningar vad gäller både införsel, produktion, försäljning och användning av etablerade, men även nya illegala substanser. Marknaden förändras snabbt och tillgängligheten på högpotenta substanser ökar, vilket skapar nya risker för folkhälsan och utmanar ländernas beredskap.

EUDA poängterar att effekterna av narkotikaanvändningen genomsyrar Europas samhällen och att alla medborgare idag – direkt eller indirekt – kan drabbas av konsekvenserna. Dels genom att narkotikaanvändningen spär på och förvärrar annan problematik, som rekrytering av unga till kriminalitet, samsjuklighet och hemlöshet. Dels genom att våld, korruption och rivalitet mellan kriminella nätverk präglar narkotikahandeln och undergräver tryggheten i lokalsamhällen.

Tillgängligheten av olika typer av narkotiska substanser är hög inom EU och antalet substanser och variationer av substanser har ökat. Både genom fler

”Tillgängligheten av olika typer av narkotiska substanser är hög inom EU och antalet substanser och variationer av substanser har ökat.”

läkemedel, vilka även används utanför läkares ordination, och nya varianter av befintliga substanser. Ett exempel är cannabis, som intas på många fler sätt än genom rökning. Idag finns även en gråzon av nya cannabinoidbaserade produkter, där lagstiftning och eventuella

skadeverkningar fortfarande är oklar. En del produkter baserade på enbart CBD och andra med låg THC-halt.

För att täppa till kryphål i nuvarande lagstiftning – som möjliggör försäljning av produkter som går utanför intentionen med rådande lagstiftning eller inte faller inom ramen för densamma – pågår nu ett flertal processer på såväl nationell som EU-nivå. Bland annat diskuteras reglering och lagstiftning rörande produkter inom exempelvis hälsokost, hudvård och kosmetika, mat och dryck samt kring odling av jordbrukshampa.

En utveckling av nya psykoaktiva produkter utmanar också lagstiftningen, då de i många länder inom EU kan säljas öppet innan de hunnit narkotikaklassas. I ett antal länder använder man sig av så kallad generisk klassificering eller ”familjeklassning”, som innebär att många nya substanser förbjuds redan innan de kommit ut på marknaden. Detta tillämpas sedan över tio år i Norge och Danmark och ett antal ytterligare länder i Europa – och frågan diskuteras även i Sverige.

Åtgärder på EU-nivå

På EU-nivå arbetar man på flera sätt för att minska tillgängligheten och efterfrågan på narkotika – både med hjälp av gemensamma system för samarbete för att kunna följa narkotikans väg in och genom EU och genom stöd till medlemsländerna för att utveckla det förebyggande arbetet.

De allra flesta narkotikabeslag görs i EU:s hamnar, där det de senaste åren upptäckts stora mängder av insmugglat kokain. Hamnarna i Belgien och Nederländerna har länge varit de främsta inkörshamnarna, men utvecklingen har spridit sig. Svenska hamnar, framför allt Helsingborg och Nynäshamn, har blivit allt viktigare för smugglarna och Tullverket bedömer nu att Sverige fungerar som ett transitland – där narkotika inte bara når den svenska marknaden utan transporteras vidare till övriga Norden och andra delar av Europa. EU genomför därför en rad åtgärder för att öka tullens möjligheter till upptäckt.

”De allra flesta narkotikabeslag görs i EU:s hamnar, där det de senaste åren upptäckts stora mängder av insmugglad kokain.”

Det finns också en utbredd produktion av syntetiska droger som MDMA, amfetamin och metamfetamin i Europa och trots att hundratals produktionsanläggningar varje år upptäcks och rivs uppstår hela tiden nya. Dessa anläggningar har dessutom en stor miljöpåverkan i de områden där de har tillverkning och där de dumpar avfallet. Saneringen av dessa innebär stora kostnader för de länder och samhällen där anläggningarna finns.

Det är också viktigt att lyfta att EU, utöver samarbete kring säkerhet, kriminalitet och tullmyndigheter även har ett program för att minska efterfrågan. Ett European Prevention Curriculum har tagits fram för att höja kvalitén på de förebyggande insatser som genomförs på nationell nivå och sprida evidensbaserade program. EUDA lyfter dock att många medlemsländer fortfarande saknar tillräckliga resurser för ett bra och effektivt förebyggande arbete.

Bruce Nassau är en av dem som hoppade på cannabiståget efter legaliseringen i Colorado 2012. Han hoppas på att bygga upp en nationell kedja av odlingar och butiker. Foto: Pierre Andersson

Allt börjar i Nordamerika

Den utveckling vi ser i Europa idag är i stor utsträckning en följd av de narkotikapolitiska förändringar som skett i Nordamerika under de senaste decennierna. USA och Kanada har varit pionjärer i att skapa en legal cannabismarknad, men utvecklingen har också präglats av stegvisa reformer – från avkriminalisering och medicinsk användning till en kommersiell marknad som drivs av vinstintressen.

Legalisering i USA: Från politik till industri

Cannabislegaliseringen i USA tog fart 2012 då Colorado och Washington som första delstater legaliserade försäljning av cannabis för så kallat rekreationsbruk. I dag (jan 2026) har 24 delstater följt deras exempel. Modellerna bygger på en kommersiell logik där privata företag ges licenser att producera och sälja cannabisprodukter.³

Den legala marknaden har inte bara ökat tillgängligheten till cannabis, utan också förändrat produktutbudet. Högpotenta cannabisprodukter som godis, drycker och koncentrat riktas delvis till nya målgrupper, medan den illegala marknaden delvis levtt kvar parallellt. Effekterna har varit tydliga: konsumtionen har ökat, särskilt bland vuxna, och cannabisrelaterade skador har blivit vanligare. Allt fler söker akutvård för förgiftningar, trafikolyckor med cannabis som bakomliggande faktor har ökat, och riskerna för beroende har blivit mer påtagliga.

Legaliseringen har också förändrat synen på cannabis. Riskuppfattningen har minskat, vilket gör att många inte ser sin konsumtion som problematisk. Fler utvecklar så kallad "Cannabis Use Disorder" (substansbrukssyndrom) – samtidigt som färre söker behandling. Denna paradox kan förklaras av att stigma kring cannabisbruk har minskat, samtidigt som vårdens resurser i Nordamerika ofta prioriteras för andra narkotikaproblem, som opioidberoende. Mycket tyder på att de som slutligen söker vård ofta har mer omfattande beroendeproblematik än tidigare.³

Legaliseringen och kommersialiseringen av cannabis har också lett till en snabbt framväxande cannabisindustri. Industrin påverkar lagstiftning och samhällsdebatt genom lobbying och finansiering av kampanjer för ytterligare legalisering eller bättre villkor. Det har också noterats att politiker och tjänstemän som varit inblandade i att förbereda legaliseringen inte sällan fått positioner inom industrin efteråt.³

Kanada: Statlig kontroll och kommersiella drivkrafter

2018 blev Kanada det första höginkomstlandet att legalisera cannabis nationellt. Legaliseringsprocessen i Kanada bygger på tydligare statlig kontroll än i USA, men har likväl resulterat i en snabbt växande kommersiell industri. Målen med reformen var att begränsa den illegala marknaden, skydda unga och erbjuda kvalitetssäkrade produkter.³

Utvecklingen har dock visat att konsumtionen ökat, särskilt bland vuxna. Den illegala marknaden har delvis minskat, men finns kvar, samtidigt som den kommersiella industrin drivit fram nya produkter och marknadsföringsstrategier.

Företag som Tilray och Canopy Growth har efter legaliseringen i Kanada etablerat sig som globala aktörer, med en tydlig närvaro även i Europa. Genom investeringar och export av medicinsk cannabis har de tagit position på marknader i länder som Tyskland och Nederländerna, där legaliseringsprojekt pågår. Deras intressen och agerande speglar tydligt hur kommersialisering drivs fram på bekostnad av folkhälsomål, och hur den nordamerikanska industrins strategier nu får fotfäste i Europa.

Medicinsk cannabis som dörröppnare

Ett viktigt steg på vägen mot legalisering i Nordamerika har varit introduktionen av medicinsk cannabis. Genom att presentera cannabis som något av ett mirakelmedel och ett medicinskt alternativ till opioider har förespråkare kunnat bygga acceptans hos både allmänhet och beslutsfattare.

I USA implementeras systemen för medicinsk cannabis ofta med mycket breda kriterier. Läkare kan skriva ut rekommendationer för ett stort antal ospecifika symtom, vilket snabbt lett till något som mer liknar en kommersiell marknad än ett normalt medicinskt system.

Kanada har följt en liknande utveckling. En majoritet av de som använder cannabis för medicinska ändamål gör det utan recept från läkare, vilket innebär att produkter med oreglerat THC-innehåll dominerar marknaden. Medicinsk cannabis har därmed fungerat som en strategisk "dörröppnare" för kommersiella intressen och en normalisering av cannabisbruk.

MEDICINSK CANNABIS

Medicinsk cannabis används för att beskriva en bredd av företeelser – från att människor använder cannabis och tycker att de mår bra av det till fullt ut testade och godkända läkemedel. I kommunikation från svenska myndigheter är det bara godkända läkemedel baserade på cannabis som avses. I praktiken handlar det om ett fåtal preparat innehållande THC eller CBD. Till det kommer möjligheten att förskriva så kallade extempore-läkemedel i de fall inget annat läkemedel finns att tillgå. Här förekommer förskrivning av främst cannabisolja som både innehåller THC och CBD.

I andra sammanhang har begreppet medicinsk cannabis kommit att användas mycket bredare. I de delstater i USA som tillåter "medicinsk cannabis" handlar det främst om försäljning av kommersiella cannabisprodukter till ett något lägre pris för dem som har ett särskilt kort från sin läkare.

Industrins strategier: Ett välbekant mönster

Cannabisindustrin i Nordamerika följer ett mönster som är välkänt från tobaks- och alkoholindustrin. Genom omfattande lobbying, marknadsföring och produktutveckling har företagen drivit på konsumtion, särskilt bland unga vuxna.

Industrins agerande handlar om att expandera marknader och maximera vinster. Samtidigt har legaliseringens konsekvenser blivit allt tydligare – hög konsumtion, en ökande andel dagliganvändare, högre risk för beroende och en ökning av cannabisrelaterade skador.

Erfarenheterna från Nordamerika visar att kommersialiseringen av cannabis inte är en lösning på narkotikapolitiska utmaningar. I stället har den skapat nya problem som nu riskerar att upprepas i Europa.

Avkriminalisering och återkriminalisering

Avkriminalisering har ofta lyfts fram som en lösning på narkotikaproblem, särskilt för att minska dödlighet och stigma, men erfarenheterna i Nordamerika visar att reformen är komplex och inte nödvändigtvis ger de förvänta-

LEGALISERING OCH AVKRIMINALISERING

En fullskalig legalisering av cannabis innebär att alla led i hanteringen av cannabis blir laglig – från odling och innehav för eget bruk till produktion i industriell skala, distribution och försäljning. En laglig marknad utvecklas.

Avkriminalisering är ett snävare begrepp som ofta innebär att mindre innehav och eget bruk hanteras utanför det juridiska systemet (om än ofta med tillämpning av olika sanktioner), men där produktion, distribution och försäljning fortfarande är straffbart.

de resultaten. British Columbia i Kanada och Oregon i USA är de platser i Nordamerika som gått längst när det gäller att avkriminalisera innehav av narkotika för eget bruk.

Syftet med reformerna var att minska stigmat och öka benägenheten att söka vård. Den akuta opioidkrisen som drabbat både British Columbia och Oregon med kraftigt stigande dödstal till följd behövde hanteras. Förväntningarna har dock inte infriats. Man fick trots reformerna inte bukt med narkotikadödligheten som tänkt, vilket väckt frågor om avkriminaliseringens effektivitet. I Oregon har dessutom den öppna narkotikaanvändningen i offentliga miljöer skapat omfattande kritik och otrygghet. Reformernas resultat har lett till ifrågasättande, och i Oregon har en återkriminalisering

”Man fick trots reformerna inte bukt med narkotikadödligheten som tänkt, vilket väckt frågor om avkriminaliseringens effektivitet.”

redan genomförts. I British Columbia inskränktes avkriminaliseringen kraftigt redan i maj 2024, och i januari 2026 meddelade provinsen att pilotprojektet inte förlängs. Samtidigt visar erfarenheterna från provinsen Alberta, som sedan 2022 successivt växlat om till en politik

med fokus på behandling och återhämtning, att dödligheten där sjunkit tydligt – från toppnoteringen 2 139 dödsfall 2023 till 1 495 år 2024.

De nordamerikanska exemplen visar att avkriminalisering inte är någon garant för minskad dödlighet eller ökad vårdsökning. Trots ambitionen att få fler i kontakt med vård har resultaten uteblivit, bland annat på grund av kvarstående barriärer som misstro mot myndigheter, en ovilja eller oförmåga att sluta använda droger och den ökade tillgången på fentanyl och andra starka opioider. I flera fall har avkriminalisering i stället lett till ökade sociala problem.

Legaliseringsaktivister i Tyskland. Foto: Adobe Stock

Europa som marknad för legalisering?

Europa befinner sig i en tid av förändring när det gäller narkotikapolitik, och cannabislegalisering har blivit en fråga som diskuteras allt oftare. Medan vissa länder, som Malta och Luxemburg, har tagit mindre men konkreta steg mot legalisering, präglas andra av politisk osäkerhet och oenighet. I centrum för debatten står förstås Tyskland, där en legalisering av vissa beskrivs som en politisk vändpunkt för hela regionen.

FN:s narkotikakonventioner och EU-rätten sätter tydliga gränser för hur långt länder kan gå, men flera regeringar söker nu vägar att kringgå dessa regelverk. Schweiz har valt en väg med kontrollerade försök med cannabis i butiker och Tyskland vill slå in på samma spår. Genom att göra det i form av vetenskaplig verksamhet menar man att åtgärderna är i linje med narkotikakonventionerna. Nederländerna har – trots sin långa historia av tolerans genom coffeeshops – fortfarande en illegal marknad för odling och distribution, men har startat försök med en helt legal kedja som också inkluderar produktion och distribution.

Utvecklingen i Europa sker inte i ett vakuum. Den drivs i stor utsträckning av det narrativ som etablerats i Nordamerika, där cannabisindustrin och

andra legaliseringsförespråkare under lång tid har byggt upp en bild av legalisering som den enda vägen framåt. Nu sprids detta budskap till Europa, där industrin ser en ny och lovande marknad. Men tittar man lite närmare är den europeiska vägen mot legalisering varken självklar eller rak.

Hur långt kan Europa gå?

Den europeiska debatten om legalisering av cannabis präglas av en balansgång mellan nationella ambitioner, EU:s regelverk och FN:s narkotikakonventioner. Länder som Malta, Luxemburg och Tyskland driver på för en mer liberal politik, men det finns tydliga rättsliga och politiska hinder som begränsar hur långt Europa kan gå utan att bryta mot europeisk och internationell lag.

FN:s narkotikakonventioner – en central ram

FN:s narkotikakonventioner, med 1961 års allmänna narkotikakonvention i centrum, förbjuder odling, produktion och försäljning av cannabis för annat än medicinska och vetenskapliga ändamål. Undantagen för "vetenskapliga ändamål" är ursprungligen avsedda för forskning om behandling, kontroll och skadeverkningar, knappast för att undersöka modeller för legalisering – en utveckling som konventionerna i grunden förbjuder.

När europeiska länder nu hänvisar till dessa undantag för att genomföra försök med legalisering prövas gränserna för det internationella narkotikakontrollsystemet. Detta skapar en konflikt mellan nationella politiska ambitioner och det globala regelverket, där risken är att legitimiteten för konventionerna undergrävs.

EU-rätten – samordning och rättsliga begränsningar

EU:s rättsliga ramverk sätter också mycket tydliga gränser för medlemsländer som vill legalisera cannabis. Schengenavtalet och EU:s narkotikadirektiv förbjuder produktion, handel och försäljning av narkotika, inklusive cannabis, med undantag för medicinska ändamål. Legaliseringsförsök riskerar därmed att stå i direkt konflikt med EU-rätten.

I Tyskland, där regeringen har fört en dialog med EU-kommissionen för att säkra stöd för sina legaliseringsplaner, har processen visat hur svår denna balansgång är. Även om begränsade initiativ drivs framåt, återstår frågor om hur långt ett enskilt EU-land kan gå utan att bryta mot unionens regelverk.

Kommissionens bedömningar handlar sannolikt inte bara om strikt juridiska tolkningar, utan också om politiska avvägningar. I slutändan kommer det politiska trycket från medlemsstaterna – både för och emot legalisering – sannolikt att spela en avgörande roll.

Malta och Luxemburg tillåter begränsad hemmaodling av cannabis. Malta har också öppnat för cannabisklubbar. Foto: Adobe Stock

Under radarn: Maltas och Luxemburgs cannabisreformer

Medan större europeiska länder som Tyskland och Schweiz väckt omfattande debatt om cannabislegalisering, har Malta och Luxemburg genomfört reformer under betydligt mindre offentlig uppmärksamhet. Dessa förändringar har skett i skuggan av den europeiska narkotikapolitiska debatten och utan några större diskussioner i EU.

Malta – först i Europa

Malta blev det första landet i Europa att legalisera cannabis genom lagstiftning som trädde i kraft 2021. Reformen tillåter:

- Innehav av upp till 7 gram cannabis för eget bruk.
- Odling av upp till fyra plantor per hushåll, så länge odlingen sker på en "säker och diskret plats".
- Ideella cannabisklubbar som kan distribuera cannabis till sina medlemmar inom strikta gränser: 7 gram per dag och högst 50 gram per månad per person.

Den maltesiska regeringen har också genomfört informationskampanjer för att klargöra att försäljning av cannabis som odlats hemma är olagligt och att konsumtion på offentliga platser leder till böter. Trots detta har antalet akuta vårdbesök kopplade till cannabis fyrdubblats sedan reformens införande, vilket har väckt kritik från olika samhällsaktörer.

Luxemburg – en begränsad reform

I Luxemburg antogs en mer restriktiv reform 2023, som tillåter odling av upp till fyra cannabisplantor per hushåll för eget bruk samt konsumtion av cannabis i det egna hemmet.

Försäljning och innehav av cannabis utanför hemmet är fortfarande förbjudet, och den nuvarande regeringen har gjort det tydligt att ytterligare steg mot legalisering, såsom kommersiell försäljning eller tillåtelse för cannabisklubbar, inte är aktuellt. Luxemburgs regering har därmed valt en försiktig linje som avviker från de mer omfattande reformer som diskuterats i länder som Tyskland och Schweiz.

En strategi i skuggan av internationella överenskommelser

Både Malta och Luxemburg har genomfört reformer som står i konflikt med EU:s narkotikaregler och FN:s konventioner, men har lyckats genomföra dem utan några större reaktioner, sannolikt tack vare att de är begränsade, inte öppnar för en fullständig kommersiell marknad och för att påverkan på övriga EU-länder kan antas vara begränsad.

Tysklands legalisering (i den mer begränsade form den kom att få) delar tydliga drag med Maltas. Dessa exempel kan komma att inspirera andra att genomföra liknande reformer, då inga tydliga signaler skickats från vare sig EU-kommissionen eller andra medlemsländer.

Skärpta insatser mot narkotikabrottslighet

I maj 2025 presenterade Luxemburgs regering en ny interministeriell handlingsplan för att bekämpa narkotikarelaterad brottslighet.⁴ Planen kombinerar ökad polisiär närvaro i utsatta stadsdelar, straffrättsliga reformer och utökade sociala insatser – bland annat utvidgade öppettider för hälso- och socialtjänster samt stärkt stöd för hemlösa.

Inrikesminister Léon Gloden markerade att fokus ligger på att slå mot narkotikahandeln och återställa tryggheten i drabbade bostadsområden.

Huvudsakliga källor: NPC reder ut: Luxemburgs narkotikapolitik och NPC reder ut: Maltas narkotikapolitik.

Från tolerans till legal produktion: Nederländerna på väg mot legalisering?

Nederländerna har länge haft en särpräglad cannabislagstiftning, där innehav och konsumtion av små mängder cannabis, upp till 5 gram för eget bruk eller upp till 5 cannabisplantor per hushåll, tolereras av rättssystemet. Det innebär att polisen och rättsväsendet i praktiken inte prioriterar ingripanden mot individer som innehar dessa mängder för personligt bruk, trots att innehav och konsumtion är formellt förbjudet enligt lag. I landet finns också coffeeshops, som är särskilt licensierade att sälja cannabis till kunder. Försäljningen i dessa butiker är tolererad, men sker under strikta regler.

Kommunerna har rätt att licensiera och reglera coffeeshops, vilket ger dem ett visst utrymme att besluta om specifika regler för verksamheten. Dessa kan inkludera exempelvis var i kommunen de får finnas, vilka öppettider som är tillåtna och regler för hur mycket cannabis som får säljas till en kund. Kommunerna kan också sätta restriktioner för att coffeeshops inte ska orsaka ordningsstörningar.

Förbudet mot produktion och distribution av cannabis tillämpas fortfarande i Nederländerna, vilket innebär att coffeeshops inte får producera den cannabis de säljer. De är istället beroende av den illegala marknaden för att få tag på cannabisprodukter.

”Förbudet mot produktion och distribution av cannabis tillämpas fortfarande i Nederländerna, vilket innebär att coffeeshops inte får producera den cannabis de säljer.”

Pilotprogram för kontrollerad försörjning

– men politiken är fortsatt omstridd

För att ta bort beroendet av den illegala marknaden har Nederländerna inlett en pilotstudie för att undersöka hur en helt legal försörjningskedja för cannabis skulle kunna se ut. Efter en övergångsfas där coffee shops fick sälja både reglerad och tolererad cannabis inleddes det fullskaliga experimentet den 7 april 2025. Från detta datum får coffee shops i de tio deltagande kommunerna endast sälja cannabis från licensierade odlare. Experimentfasen pågår i fyra år med möjlighet till 18 månaders förlängning.

Övergången till den nya fasen har präglats av betydande utmaningar. I mars 2025 skickade coffee shop-ägare ett gemensamt varningsbrev till borgmästarna där de beskrev situationen som ’icke-fungerande’ på grund av otillräcklig kvantitet, kvalitet och variation i det legala utbudet.

Politiken kring cannabis är fortsatt djupt omstridd. Efter regeringsskiftet 2023 stöds pilotprogrammet inte längre av något av de styrande partierna –

varken PVV, VVD, NSC eller BBB. PVV har vid flera tillfällen försökt stoppa experimentet genom motioner i parlamentet. Trots detta har justitieminister Van Weel valt att låta programmet fortsätta med hänvisning till rättssäkerhet och respekt för redan fattade beslut. Att avbryta experimentet i förtid skulle kräva ny lagstiftning och sannolikt ekonomisk kompensation till både odlare och coffee shops för deras investeringar.

De som är positiva till reformen argumenterar för att en kontrollerad försörjning kan bidra till att minska det kriminella inflytandet, höja kvaliteten på cannabisprodukterna och skapa en tryggare marknad. Dessutom betonas av vissa att Nederländerna, genom att etablera en reglerad produktion, skulle kunna fungera som ett föredöme för andra europeiska länder som överväger liknande reformer.

Å andra sidan finns det ett starkt motstånd från politiska grupper som varnar för att en legalisering, även om den sker gradvis genom pilotförsök, skulle kunna leda till ökad konsumtion, särskilt bland unga, och en ännu större normalisering av cannabisbruk. Kritiker pekar också på riskerna för att en legal marknad kan undergräva folkhälsomål och öka de sociala problem som redan finns i relation till cannabisbruk. En annan oro är att Nederländerna, genom att öppna för en kontrollerad marknad, även öppnar dörren för stora kommersiella aktörer, vilket kan skapa en stark lobby för ytterligare legaliseringsreformer.

Framtida beslut: Ska Nederländerna legalisera cannabismarknaden?

När pilotperioden för den kontrollerade försörjningen av cannabis är avslutad, kommer den nederländska regeringen att fatta ett avgörande beslut om Nederländerna ska legalisera cannabismarknaden fullt ut eller om försökstiden bör förlängas. De politiska och rättsliga diskussionerna om detta beslut är redan

"Motståndarna varnar för att en legalisering skulle normalisera cannabisbruk och öka konsumtionen, särskilt bland unga."

intensiva, och det finns tydliga linjer mellan dem som driver på för legalisering och de som motsätter sig den.

Motståndarna varnar för att en legalisering skulle normalisera cannabisbruk och öka konsumtionen, särskilt bland

unga. De är också oroade för att en kommersialisering av cannabis kan skapa en marknad driven av vinstintressen, vilket skulle förvärra de sociala och folkhälsomässiga konsekvenserna.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Nederländernas narkotikapolitik

Den tyska regeringen fick nöja sig med en betydligt mindre ambitiös version av cannabislegalisering än man först tänkte sig. Foto: Adobe Stock

Politisk oenighet kring Tysklands legalisering

Tyskland har kommit att bli en central aktör i diskussionen om cannabislegalisering i Europa. Med start 2021 drev den dåvarande tyska regeringen, en koalition mellan SPD (Socialdemokraterna), De Gröna och FDP (Fria Demokratiska Partiet) på för en omfattande reform av landets narkotikapolitik. Bakgrunden var regeringsförhandlingar där framförallt De Gröna drev frågan hårt och till slut fick med sig övriga partier. Målsättningarna sades främst vara att begränsa den illegala cannabismarknaden och förbättra skyddet för barn och ungdomar.

Förslaget innefattade legalisering av cannabis för vuxna, samt reglerad odling och konsumtion. Tyskland har emellertid stött på betydande politiska och rättsliga hinder, vilket har lett till att planen har skalats ned jämfört med ursprungsplanerna.

Politisk och rättslig bakgrund

De Gröna och FDP var starka förespråkare för en fullskalig legalisering av cannabis, medan SPD hade en mer försiktig inställning. Efter att trepartikoalitionen kollapsade hösten 2024 hölls nyval i februari 2025. CDU/CSU och SPD bildade därefter en ny koalitionsregering i april 2025, med Friedrich Merz som förbundskansler och Nina Warken (CDU) som hälsominister.

Inför förändringarna av narkotikapolitiken har Tyskland behövt navigera EU:s rättsliga ramverk och FN:s narkotikakonventioner. Enligt EU:s narkoti-

kadirektiv är produktion, handel och försäljning av cannabis förbjudet, med undantag för medicinska ändamål. Detta innebär att fullständig legalisering på nationell nivå otvetydigt skulle strida mot EU:s regler.

En dialogen med EU-kommissionen ledde till att de ursprungliga planerna på legalisering skalades ner till den mer begränsade version som infördes 2024.

”Dialogen med kommissionen ledde till att de ursprungliga planerna på legalisering skalades ner till den mer begränsade version som infördes 2024.”

Under valrörelsen var CDU/CSU tydliga med att de ville upphäva cannabislagen. Detta visade sig dock vara mer en prioritering för det bayerska CSU än för CDU som helhet, och frågan

förhandlades bort under koalitionssamtalen. Koalitionsavtalet hänvisar istället till den planerade utvärderingen hösten 2025.

CDU-företrädare har dock fortsatt att signalera en avsikt att arbeta för framtida ändringar av lagen. De lyfter särskilt oro för risker för personer under 25 år, den relativt höga innehavsgränsen på 25 gram samt en önskan om att begränsa förskrivningen av medicinsk cannabis som nu är väldigt generös.

Legalisering i Tyskland – en tidslinje:

2021: Den tyska regeringen började arbeta med ett utkast till en plan för cannabislegalisering. Det föreslagna initiativet skulle tillåta medborgare att odla cannabis för eget bruk och skapa lagliga cannabisklubbar för konsumtion och distribution i begränsade mängder.

2022: Regeringen presenterade ett detaljerat lagförslag om legalisering, vilket inkluderade två huvudpelare: (1) möjligheten att konsumera och odla cannabis för eget bruk, samt (2) att skapa ett system för kontrollerad försäljning genom regionala försöksprojekt.

23 februari 2024: Tysklands parlament, Bundestag, röstade för att legalisera cannabis för eget bruk. Enligt det nya lagförslaget tillåts vuxna att inneha upp till 25 gram cannabis i offentliga miljöer och upp till 50 gram hemma. Varje individ får även odla upp till tre egna cannabisplantor hemma. Som en del av lagförslaget blev icke-vinstdrivande cannabisklubbar för vuxna med maximalt 500 medlemmar lagliga i Tyskland från och med 1 juli 2024.

1 april 2024: Den första fasen av Tysklands cannabislegalisering trädde i kraft, vilken tillåter vuxna att odla upp till tre cannabisplantor för eget bruk och inneha upp till 25 gram cannabis i offentliga miljöer.

1 juli 2024: Den andra fasen trädde i kraft, vilken tillåter etablering av cannabisklubbar för vuxna med upp till 500 medlemmar. Implementeringen har dock gått långsamt. I september 2024 hade 14 klubbar fått licenser beviljade, i fyra olika delstater.

Februari 2025: Nyval hölls efter koalitionen kollaps. CDU/CSU blev största parti och inledde koalitionsförhandlingar med SPD.

April 2025: Den nya regeringen bildades med Friedrich Merz som förbundskansler och Nina Warken (CDU) som hälsominister. Trots CDU:s vallöften om att upphäva cannabislagen förhandlades frågan bort. Koalitionsavtalet innehåller inget upphävande utan hänvisar till den planerade utvärderingen hösten 2025.

September 2025: Den första officiella utvärderingsrapporten publicerades. (Se nedan.)

Första utvärderingen: För tidigt att dra slutsatser

I september 2025 publicerades den första officiella utvärderingsrapporten, som analyserade data fram till augusti 2025. Rapporten skulle enligt den tidigare beslutade lagen bedöma dess effekter på skyddet av barn och unga, hälsoeffekter samt effekter på cannabisrelaterad brottslighet.

Tidiga observationer visar att cannabisrelaterad brottslighet har minskat sedan legaliseringen, men minskningen beror främst på den juridiska omklassificeringen – det vill säga att tidigare olagliga handlingar nu är lagliga – snarare än på förändrat beteende. Den totala användningen har inte ökat signifikant, sannolikt på grund av den korta tidsperioden, och ungdomars användning har inte heller stigit.

Rapporten konstaterar att den svarta marknaden i stort sett är opåverkad. För att teoretiskt kunna konkurrera ut den illegala marknaden skulle det krävas upp till 10 000 cannabisklubbar och omkring 5 miljoner medlemmar – ett scenario som bedöms som orealistiskt.

”Rapporten konstaterar att den svarta marknaden i stort sett är opåverkad”

Tidigare under 2025 rapporterade medier att den illegala marknaden inte hade minskat sedan legaliseringen utan att den snarare kan ha vuxit. Under 2024 beslagtogs polisen 6 ton illegal marijuana, jämfört med 1,6 ton 2023. Personer med beroende uppger att de fortsätter köpa från den illegala marknaden eftersom det är billigare, snabbare och produkterna har högre potens.

Preventionsinsatserna verkar ha minskat, även om rapporten kopplar detta till den svaga nedgången i ungdomars cannabisanvändning man ser i mätningarna. Myndigheter rapporterar en ökad administrativ börda på grund av legaliseringen och pekar på svårigheten att skilja mellan den medicinska och icke-medicinska marknaden. Den samlade bedömningen är att det är för tidigt att dra definitiva slutsatser och att ändringar av lagen inte rekommenderas i nuläget – med undantag för en rekommendation om att öka antalet cannabisklubbar.

Medicinsk cannabis – en dörröppnare som nu stängs?

Tyskland öppnade för bredare förskrivning av medicinsk cannabis 2017 och marknaden har vuxit snabbt sedan dess. I samband med att cannabis togs bort från narkotikalagstiftningen 2024 och placerades under en separat lag för medicinsk cannabis öppnades marknaden ytterligare – men med konsekvenser utöver de lagstiftaren hade i åtanke.

Den nya lagen skapade en gråzon där telemedicinska företag började utfärda recept utan fysiska eller ens virtuella konsultationer. Företag marknadsför sig nu med budskap som ”Bli cannabispatient på 3 minuter”. Användare kan ställa sin egen diagnos via ett onlineformulär och få sin beställning levererad med post eller Uber kort därefter. Detta kryphål utnyttjas i stor utsträckning av personer utan medicinskt behov, samtidigt som patienter med verkliga medicinska behov av specifika sorter rapporterar att de blivit svåra att få tag på på grund av den höga icke-medicinska efterfrågan.

Importerna av medicinsk cannabis ökade dramatiskt under 2024, från 8,1 ton (första kvartalet, före legaliseringen) till 11,6 ton (andra kvartalet), 20,7 ton (tredje kvartalet) och 31,7 ton (fjärde kvartalet).

Kritik har kommit från flera håll. Läkare understryker att torkade cannabisblommor, som ofta säljs via onlineplattformar, ”sällan är medicinskt nödvändiga, utom möjligen i palliativ vård”. I december 2024 undertecknade flera organisationer, däribland BDCAN, DCA, Verband der Cannabis versorgenden Apotheken, Fette Pharma och Bedrocan, ett öppet brev som krävde

förbud mot onlinerecept utan fysisk konsultation och varnade för ”utbrett missbruk av medicinsk cannabis för icke-medicinska ändamål”.

Som svar presenterade den nyttillträdde hälsoministern Nina Warken (CDU) ett lagförslag i juni 2025 för att stävja vad hon kallade

”Klart är också att så kallad medicinsk cannabis har varit en viktig dörröppnare för legalisering och kommersialisering i många delstater i USA”

en ”inflationär ökning av förskrivningar”. Förslaget, som godkänts av regeringen, innehåller krav på obligatoriska fysiska konsultationer med bedömning av patientens fysiska hälsa, sjukdomshistoria och risk för beroende eller psykiska konsekvenser. Det föreslås också kvartalsvisa uppföljningsmöten med samma förskrivare för att förlänga recept, samt förbud mot postorderleverans (med undantag för reglerad apoteksleverans). Lagförslaget väntar nu på parlamentets godkännande.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Tysklands narkotikapolitik.

I Tjeckien skrinlades planerna på en fullskalig cannabislegalisering, istället införs en modell liknande den i Tyskland. Foto: Coldsnowstorm/Getty Images

Tjeckien: Från ambitiösa planer till begränsad reform

Tjeckien har länge haft en tillåtande syn på cannabis och den högsta andelen unga vuxna (15–34 år) i Europa som använt cannabis de senaste tolv månaderna. Efter flera års politiska förhandlingar antog parlamentet i juli 2025 en lagändring som legaliserar hemmaodling och innehav av cannabis för eget bruk. Den tidigare, mer ambitiösa, planen på en reglerad kommersiell marknad föll dock efter kraftiga protester.

Tjeckien styrs från 2021 av en koalitionsregering ursprungligen bestående av fem partier: Alliansen tillsammans (Demokratiska medborgarpartiet ODS, Kristdemokratiska unionen-Folkpartiet KDU-ČSL och TOP 09) samt alliansen mellan Piratpartiet och Borgmästare och oberoende (STAN). I september 2024 lämnade dock Piratpartiet – som varit den starkaste pådrivande kraften för cannabislegalisering – koalitionen efter ett katastrofalt resultat i de regionala valen.

De ursprungliga planerna

I slutet av 2022 aviserade den tjeckiska regeringen att de ville legalisera bruk av cannabis för vuxna, tillåta odling för eget bruk och skapa en laglig, reglerad marknad där försäljare skulle kunna beskattas. Under 2023 antog regeringen en ny beroendepolitisk handlingsplan som listade införandet av en kommersiell, legal marknad för cannabis som en av fem prioriteringar. Regleringsmodellen skulle också innefatta cannabisklubbar, licensierad försäljning och export samt registrering av användare och småodlare.

Regeringens drogsamordnare Jindřich Vobořil fick i uppdrag att utarbeta ett lagförslag och var övertygad om att det skulle gå att kontrollera produktion, distribution och försäljning – och att detta skulle generera betydande skatteintäkter. Han uppskattade att en reglerad marknad skulle kunna bidra med upp till 15 miljarder tjeckiska kronor (cirka 7 miljarder SEK) årligen.

Under sommaren 2023 började dock en proteströrelse växa fram. Kristdemokraterna (KDU-ČSL), ett av de fem koalitionspartierna, motsatte sig konsekvent alla förslag om en kommersiell marknad. Partiets företrädare drev en motkampanj på sociala medier och anordnade seminarier för att slå hål på vad de beskrev som myter om legalisering. Partiet oroade sig för att antalet användare skulle öka och att utgifterna för vård och behandling skulle stiga.

I januari 2024 presenterades ett kompromissförslag som var betydligt mindre långtgående än ursprungsplanerna. Cannabisklubbar och en kommersiell marknad saknades helt. Drogsamordnaren Vobořil tillkännagav dock att han även avsåg att lägga fram det ursprungliga, mer ambitiösa förslaget för parlamentet – ett agerande som skapade spänningar inom regeringskoalitionen. I juli 2024 avgick dock Vobořil från sin tjänst som drogsamordnare. Enligt flera källor hade han tvingats avgå efter påtryckningar, bland annat på grund av att han inte följt regeringens beslut utan valt att driva det ursprungliga förslaget parallellt med kompromissförslaget.

Det slutgiltiga beslutet

Den 30 maj 2025 röstade underhuset i parlamentet igenom en omfattande straffrättsreform med stöd av 142 av 159 röster. Piratpartiets förslag om en fullt reglerad kommersiell marknad förkastades. Senaten godkände lagändringen den 3 juli 2025 med 47 av 62 röster.

In i det sista försökte riksåklagaren Lenka Bradáčová stoppa omröstningen. Hon pekade på oklarheter i lagen om vad som gäller vid innehav för annan persons räkning och uttryckte oro för att bestämmelserna skulle kunna användas som kryphål för försäljare. Invändningarna avvisades dock av parlamentet och president Petr Pavel undertecknade lagen som trädde i kraft den 1 januari 2026.

Resultatet blev alltså en avkriminalisering av odling och innehav för eget bruk – men ingen legal marknad, inga cannabisklubbar och ingen kommersiell försäljning.

Från och med 2026 gäller följande för vuxna som fyllt 21 år: Det är lagligt att odla upp till tre cannabisplantor hemma och att inneha upp till 100 gram cannabis hemma. Man får också inneha upp till 25 gram cannabis offentligt.

Offentlig konsumtion förblir förbjuden utom på särskilt anvisade platser.

I januari 2025 antogs ytterligare en lag med konsekvenser för hur narkotika hanteras i landet. Lagen skapade en ny reglerad kategori för psykoaktiva substanser med ”acceptabla hälsorisker”. Den omfattar cannabisprodukter med upp till 1 procent THC samt kratom. Produkterna får säljas till vuxna (18+) i licensierade specialbutiker med krav på ålderskontroll och med betydande reklamrestriktioner.

Utvidgad förskrivning av medicinsk cannabis

Medicinsk cannabis har varit lagligt i Tjeckien sedan 2013. Från den 1 april 2025 fick allmänläkare rätt att förskriva medicinsk cannabis för kronisk smärta – tidigare var detta förbehållet specialister. Användningen av medicinsk cannabis har ökat stadigt, från endast ett kilo 2017 till 318 kilo 2024.

Fram till september 2025 hade läkare förskrivit över 314 kilo medicinsk cannabis – nästan lika mycket som under hela 2024. En app för e-recept lanserades under hösten 2025 för att ytterligare underlätta förskrivningen.⁵

Framtida utveckling

Den nuvarande reformen beskrivs av många som en politisk kompromiss. Icke-vinstdrivande cannabisklubbar, liknande de som finns i Tyskland och Spanien, diskuteras som ett möjligt nästa steg, eventuellt från 2027 eller 2028. Begränsade pilotprojekt i större städer har också nämnts, men inga formella planer har annonserats. Den tidigare drogsamordnaren Jindřich Vobořil har kommenterat att reformen är ”en kompromiss, inte ett sista steg.”⁶

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Tjeckiens narkotikapolitik.

Cannabis över disk i Schweiz. Det testas nu i sju olika pilotprogram runt om i landet. Foto: Fabrice Coffrini/Getty Images

Att kringgå FN:s konventioner: Schweiz testar legalisering utifrån 'vetenskapliga ändamål'

I Schweiz pågår två parallella processer kring legalisering av cannabis: regionala pilotprojekt som testar olika legala försäljningsmodeller, och ett nationellt lagförslag på federal nivå. I februari 2025 föreslog den schweiziska hälsokommissionen en ny lag som tillåter försäljning och konsumtion av cannabis för vuxna över 18 år. Bakgrunden är en längre tids utveckling mot en mer tillåtande cannabispolitik, och parallellt har Schweiz kommit att bli ett av de länder som har Europas högsta konsumtionsnivåer av cannabis bland unga.

I september 2020 godkände parlamentet en lagändring som möjliggjorde vetenskapliga studier av cannabisförsäljning för så kallat rekreativt bruk. Den nationella legaliseringsprocessen verkar dock inte invänta resultaten från pilotprojekten, vilket väckt kritik från forskarhåll.

"Med start våren 2023 har landet lanserat sju pilotprojekt som testar olika modeller för legal cannabisförsäljning."

Med start våren 2023 har landet, delvis i samarbete med cannabis-

industrin, lanserat sju pilotprojekt som testar olika modeller för legal cannabisförsäljning. Projekten omfattar totalt cirka 17 500 deltagare och genomförs i sex olika kantonen. De testar olika försäljningsmodeller – från apotek och cannabisklubbar till ideella organisationer – och utvärderas genom både randomiserade studier och observationsstudier.

De största projekten är Cannabis Research Zürich (7500 deltagare) och Grashaus Projects i Basel (3950 deltagare), medan övriga projekt har mellan

400 och 2100 deltagare. Några projekt, som WeedCare i Basel och SCRIPT i Bern, använder kontrollgrupper för att stärka den vetenskapliga kvaliteten.

En central begränsning är att projekten enbart studerar effekter på personer som redan är regelbundna cannabisanvändare. Deltagarna är övervägande män (cirka 80 procent) med etablerade konsumtionsmönster – i flera projekt använder majoriteten cannabis flera gånger i veckan. Detta innebär att studierna inte kan besvara centrala frågor om hur en legalisering skulle påverka:

- Total konsumtion i befolkningen
- Nyrekrytering till cannabisbruk
- Påverkan på ungdomars bruk av cannabis
- Långsiktiga folkhälsoeffekter

Istället fokuserar utvärderingarna på frågor som hur olika försäljningsmodeller fungerar praktiskt, produktkvalitet och säkerhet, konkurrens med den illegala marknaden och möjligheter till rådgivning och intervention via försäljningsställen.

De första resultaten från pilotprojekten visar på utmaningar. I flera försök fortsätter omkring hälften av deltagarna att köpa cannabis illegalt. Utvärderingen pekar också på en konflikt mellan kommersiella intressen och folkhälsomål – i de vinstdrivande projekten används marknadsföring som riktar sig till unga vuxna. Detta illustrerar svårigheten att både konkurrera med den illegala marknaden och upprätthålla folkhälsomål.

”En central begränsning är att projekten enbart studerar effekter på personer som redan är regelbundna cannabisanvändare.”

Att försöken genomförs inom ramen för vetenskapliga studier är ett sätt för landet att kringgå FN:s narkotikakonventioner, som tillåter användning för medicinska och vetenskapliga ändamål. Detsamma gäller för EU:s reglering. Dock var det knappast intentionen med FN:s eller EU:s öppning för vetenskapliga ändamål att genomföra studier med syfte att skapa en legal marknad för försäljning för rekreativt bruk.

Parallellt med pilotprojekten har den federala legaliseringsprocessen accelererat. Hälsokommissionens förslag från februari 2025 innebär att vuxna över 18 år skulle få rätt att odla, köpa och konsumera cannabis, med försäljning via ett statligt monopol utan vinstintresse. Förslaget skickades under hösten 2025 på remiss och mött motstånd från bland annat Centerpartiet och det konservativa Folkpartiet – det sistnämnda landets största parti. I den utvärdering av pilotprojekten som publicerades i slutet av 2024 uttryckte forskarna oro över att politiska beslut riskerar att fattas innan tillräckligt underlag samlats in.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Schweiz narkotikapolitik.

Regeringen i Slovenien drog tillbaka sitt förslag kring cannabislegalisering. Foto: iStock

Slovenien – legaliseringsförsök stoppat av EU

Sloveniens narkotikapolitik ett nationellt program som gäller 2023–2030, och som för första gången explicit kopplar samman narkotika med alkohol, tobak, trafiksäkerhet och beteendeberoenden. Förebyggande arbete lyfts fram som en övergripande prioritering.

Cannabis är den vanligaste illegala substansen. Enligt skolundersökningen ESPAD 2024 hade 18,3 procent av 15–16-åringar använt cannabis minst en gång – en minskning från 23,3 procent 2019, men fortfarande klart över det europeiska genomsnittet. Bland vuxna (15–64 år) hade 22 procent provat cannabis någon gång enligt 2023 års data.

Legaliseringsförslag på is

Slovenien antog 2025 en särskild lag som reglerar cannabis för medicinska och vetenskapliga ändamål, inklusive licensiering och tillsyn för inhemsk odling. Bakgrunden var att medicinsk användning tidigare var möjlig medan inhemsk odling för medicinskt bruk inte var tillåten.

Mer kontroversiellt är lagförslaget om cannabis för personlig användning, som skulle tillåta odling, innehav av betydande mängder och icke-kommersiell överlåtelse mellan vuxna. Efter att Slovenien anmält förslaget till

EU-kommissionen via det tekniska informationssystemet TRIS utfärdade kommissionen i oktober 2025 ett detaljerat yttrande. Kommissionen identifierade oförenligheter med EU-rätten – särskilt risker för gränsöverskridande effekter inom Schengenområdet och bristande överensstämmelse med EU:s ramverk för narkotikakontroll. Kommissionen ansåg att den tillåtna ”fria överlåtelsen” av cannabis i praktiken kunde underlätta distribution över nationsgränserna.

”Kommissionen identifierade oförenligheter med EU-rätten – särskilt risker för gränsöverskridande effekter inom Schengenområdet”

Som en följd av yttrandet förlängde kommissionen automatiskt moratoriet till februari 2026, under vilket Slovenien inte kan anta eller genomföra lagförslaget. Kommissionen angav vidare att om lagen antas utan att identifierade problem åtgärdas, förbehåller sig kommissionen rätten att vidta ytterligare åtgärder enligt EU-rätten, inklusive överträdelseförfaranden.

I praktiken förhindrar detta att lagen antas före Sloveniens parlamentsval i mars 2026, och det är osannolikt att lagen kommer att antas under denna mandatperiod.

Mobila enheter och sprututbyten

Slovenien beskrivs som relativt väl täckt av skademinskningsprogram, som levereras genom dagcenter, mobila enheter och uppsökande verksamhet. Sprututbytesprogram utgör kärnan i de lågtröskelinsatser som erbjuds. Bland användare i skademinskningsprogram 2024 var cannabis (73 procent) och kokain (64 procent) de vanligaste substanserna, medan andelen som injicerar sjönk till 48 procent – den lägsta nivån som registrerats i Slovenien.

Under 2024 registrerades 87 dödliga överdoser, ungefär samma nivå som 2023. Kokain och metadon var de vanligaste substanserna vid dödsfall, och i 66 procent av alla toxikologiskt definierade dödsfall var en opioid närvarande. Samtidigt ökade medvetenheten om naloxon för hemmabruk markant under 2024. Andelen användare som kände till programmet steg med 20,4 procentenheter, och 20,6 procent hade fått naloxon.

Coffeeshop i Amsterdam. Här tolereras försäljning av cannabis, trots att det inte är lagligt i landet. Foto: Adobe Stock.

Avkriminalisering av narkotika i Europa

Skilda vägar – oklara resultat

Avkriminalisering av narkotika i Europa diskuteras ofta som om det vore en enhetlig policy. En närmare granskning av de olika modeller som används i de europeiska länder som brukar beskrivas som ”avkriminaliserade” visar dock på stora skillnader i både utformning och genomförande – och resultaten av reformerna är allt annat än entydiga.

Avkriminalisering oklart begrepp

Vad ”avkriminalisering” innebär i praktiken är långt ifrån otvetydigt. Inget europeiskt land har helt avskaffat sanktioner för innehav av narkotika, istället tillämpar länder olika lösningar. Dessa sträcker sig från administrativa böter – från så lite som 20 euro i Slovenien till 2 600 euro i Kroatien – till system som fokuserar på behandlingsalternativ. Medan vissa länder, som Spanien och Slovenien, tillämpar sina modeller på all narkotika, begränsar andra, som Belgien och Schweiz, sig enbart till cannabis. Vissa länder anger tydliga mängdgränser för vad som räknas som personligt bruk, medan andra låter detta avgöras från fall till fall.

Diskussionen om avkriminalisering präglas dessutom av flera missuppfattningar. Alla länder vi har granskat för rapporten har behållit någon form av sanktioner – administrativa böter, krav på behandling eller till och med indraget körkort. Modeller med böter kan sägas likna Sveriges, där fängelse förvisso finns kvar i straffskalan, men inte tillämpas i praktiken för ringa narkotikabrott.

Inga entydiga resultat

Resultaten av reformerna är också långtifrån entydiga. Argumenten som förs fram för en avkriminalisering handlar ofta om att reformen gör att fler får hjälp och att den narkotikarelaterade dödligheten då kan minska. Statistiken visar dock inga tydliga trender. I vissa länder, som Italien och Tjeckien, har dödsfallen minskat efter reformerna, medan andra, som Slovenien och Spanien, rapporterar kraftiga ökningar. Konsumtionsnivåerna varierar också – i vissa länder, som Tjeckien och Belgien, har användningen minskat, medan den i andra, som Kroatien och Spanien, har ökat.

Intervjustudier visar att det faktum att förbudet finns är ett starkt bidragande skäl till att unga människor avstår från att använda narkotika. En svensk studie säger bland annat att förbudet ”uppfattas av de flesta som en framträdande anledning att själv avstå från bruk och även en omständighet som hindrar folk i allmänhet från att använda cannabis.”⁷ Liknande resultat framkommer i en undersökning gjord av IPSOS (beställd av NPC), där det framgår att förbudet är ett av de viktigaste skälen till att unga vuxna väljer att inte använda cannabis.⁸

”Intervjustudier visar att det faktum att förbudet finns är ett starkt bidragande skäl till att unga människor avstår från att använda narkotika.”

Några enkla slutsatser om avkriminaliseringens effekter kan därför inte dras, men framgång när det gäller minskade skadeverkningar verkar snarare bero på tillgång till omfattande hälso- och sociala tjänster än på borttagna förbud.

Huvudsaklig källa: *Decriminalization in Europe: 10 voices beyond Portugal and the Netherlands.*

Portugal har lyfts av många som ett föredöme – nu ligger narkotikadödligheten högre än innan avkriminaliseringen och allt fler röster höjs för en förändring av politiken. Foto: Pierre Andersson

Portugal: Föredöme eller varnande exempel?

År 2001 avkriminaliserade Portugal innehav och användning av narkotika för personligt bruk som en del av en bredare reform av narkotikapolitiken. Landet stod inför en akut heroinepidemi med höga nivåer av narkotikarelaterad dödlighet och HIV-smitta. Genom att flytta påföljder från rättssystemet till administrativa avrådningskommisioner, och samtidigt ge ett massivt resurstillskott till vård och behandling

hoppades man minska både dödligheten och bruket av narkotika.

”Enligt den senaste statistiken (2021) är dödligheten nu 56 procent högre än året innan avkriminaliseringen”

Reformen hyllades av många för sina initiala framgångar. Den narkotikarelaterade dödligheten minskade drastiskt under de första åren, och landet lyftes fram som en förebild i den internationella diskussionen. Men på senare år har utvecklingen väckt frågor. Enligt den senaste statistiken (2021) är dödligheten nu 56 procent högre än året innan avkriminaliseringen, något som har kopplats till ekono-

kade drastiskt under de första åren, och landet lyftes fram som en förebild i den internationella diskussionen. Men på senare år har utvecklingen väckt frågor. Enligt den senaste statistiken (2021) är dödligheten nu 56 procent högre än året innan avkriminaliseringen, något som har kopplats till ekono-

miska nedskärningar som drastiskt minskade resurser till vård och prevention efter den ekonomiska kris som Portugal gick igenom efter 2009.⁹

Sanktioner och påföljder kvarstår

Trots avkriminaliseringen kvarstår sanktioner för narkotikabruk och innehav i Portugal.¹⁰ Påföljderna hanteras av avrådningskommissioner och kan inkludera:

- Böter från €25 upp till en minimilön (€820) beroende på substans och situation.
- Yrkesförbud för vissa professioner.
- Förbud mot att vistas på vissa platser eller umgås med specifika personer.
- Obligatorisk anmälningsplikt eller deltagande i vårdprogram.

Gränser för innehav för personligt bruk varierar beroende på substans, från 1 gram heroin eller ecstasy till 25 gram cannabis. Polisens roll är fortsatt densamma (men rapporterna skickas till avrådningskommissionerna istället för åklagarmyndigheten), och narkotikan beslagtogs alltid vid ingripanden.

Inte längre ett föredöme

Portugal visar att avkriminalisering inte är en universallösning. Landets initiala framgångar följde på stora satsningar på vård och behandling. När dessa resurser drogs tillbaka ökade dödligheten igen. João Goulão, chef för landets narkotikamyndighet och en av personerna i den expertgrupp som designade reformerna som genomfördes 2001 säger själv i intervjuer att ”det vi har idag är inte något att ta efter”.¹⁰

Huvudsaklig källa: *Avkriminalisering av narkotika: Lärdomar från Portugal.*

Andra vägar framåt

Samtidigt som några länder söker vägar för en liberalisering – där avkriminalisering eller legalisering pekas ut som lösningarna – gör andra länder vägval i en annan riktning. Några länder går hårdare fram, medan de flesta söker en väg mellan repression och legalisering. Denna utveckling får betydligt mindre uppmärksamhet medialt och i den narkotikapolitiska debatten, men är minst lika viktig att följa.

Storbritannien går från "harm" till "hope"

Storbritannien står inför betydande utmaningar på narkotikaområdet. Omkring 9 procent av befolkningen (16–59 år) har använt narkotika det senaste året, med särskilt hög användning bland unga vuxna. Landet brottas även med stora regionala skillnader i narkotikarelaterad dödlighet, där särskilt Skottland uppvisar alarmerande höga dödstal.

Som svar på dessa utmaningar lanserade Storbritannien 2022 en ambitiös tioårsstrategi med titeln "From Harm to Hope". Strategin betonar vikten av en heltäckande ansats. I strategidokumentet understryks att avkriminalisering skulle kunna medföra ökad användning av narkotika, vilket gör att landet valt bort den lösningen.

Den brittiska modellen bygger på tre pelare: minska tillgången till narkotika (genom insatser av tull och polis), stärka behandling och återhämtning, samt utveckla det förebyggande arbetet med särskilt fokus på att förhindra att nya generationer börjar använda narkotika. Den tredje pelaren fokuserar på att hålla nere efterfrågan på narkotika, bland annat genom "tuffare men mer meningsfulla konsekvenser".¹¹

Ökade insatser mot så kallat rekreationsanvändande kombineras med ett ökat användande av processer ”out-of-court”, där mindre narkotikabrott hanteras direkt av polisen, med fokus på rehabilitering eller på att motivera personen att sluta använda narkotika. Till exempel finns nu möjlighet till alternativa påföljder med bland annat utbildningsinsatser, samtidigt som man kan få behandling om man har ett beroende.

Strategin innehåller flera konkreta mål, däribland att skapa 54 000 nya behandlingsplatser, stänga över 2 000 kriminella distributionskedjor och förebygga tusen narkotikarelaterade dödsfall. Ett särskilt fokus läggs på rehabilitering av personer i fängelse och stöd till unga med flera samverkande riskfaktorer.

Tidiga utvärderingar visar på blandade resultat. National Audit Office har påpekat att endast tre procent av strategins budget går till långsiktig pre-

”National Audit Office har påpekat att endast tre procent av strategins budget går till långsiktig preventiv verksamhet, något som behöver stärkas för att nå de uppsatta målen.”

ventiv verksamhet, något som behöver stärkas för att nå de uppsatta målen. Samtidigt har strategin bidragit till förbättrad samverkan mellan myndigheter och över 1 200 nya medarbetare hade efter två år rekryterats till preventions- och behandlingsarbetet.

Trots maktskiftet 2024, då Labour tog över regeringsmakten från de konservativa, står den grundläggande narkotikapolitiska linjen fast. Den nuvarande premiärministern har tydligt markerat att varken avkriminalisering eller legalisering är aktuellt, vilket indikerar en långsiktig stabilitet i landets restriktiva narkotikapolitik med fokus på prevention, vård och kontroll.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Storbritanniens narkotikapolitik.

Frankrike avvisar legalisering, stärker kontroll

Frankrike väljer, i kontrast till flera europeiska grannländer, att stärka sin restriktiva linje. Medan grannlandet Tyskland har valt att legalisera cannabis, har den franska regeringen under president Emmanuel Macron istället intensifierat arbetet mot både narkotikahandel och användning.

Situationen i landet är komplex. Frankrike har en av Europas högsta användningsnivåer, där 47,3 procent av befolkningen mellan 15 och 64 år någon gång har använt cannabis. Andelen är i stort sett lika hög bland unga i åldern 15–24 år (48 procent). Dock visar nya data en positiv trend med minskad användning bland ungdomar under det senaste decenniet.

Det kan tyckas paradoxalt att Frankrike också har haft en lagstiftning som är en av de hårdaste i Europa när det gäller cannabis, med fängelse eller böter upp till €3750 som påföljd för det vi i Sverige skulle kalla ringa narkotikabrott. Lagen tillåter dock åklagare att använda alternativa åtgärder, som en ”påminnelse om lagen”.

En utvärdering från 2018 visade att straffen för cannabis knappast tillämpats alls i praktiken, mycket tack vare att alla inblandade tyckte att bötesbeloppen var orimliga. Situationen liknade därmed närmast en de facto-avkriminalisering. För att förbättra situationen infördes 2021 proportionerliga påföljder, som till skillnad från ”påminnelse om lagen” kan tänkas ha en allmänpreventiv effekt. Nu tillämpas ett fast bötesbelopp på €200 för mindre innehav, som sänks till €150 om man betalar inom 15 dagar. Straffet gäller inte minderåriga, och det går att välja andra vägar än böter om personen tydligt behöver sjukvård eller socialt stöd.

Den franska regeringen lanserade också i mars 2023 en omfattande ”interministeriell strategi mot beroendeframkallande medel”. Inrikesminister Gérald Darmanin, med stöd från president Macron, har gjort kampen mot narkotikahandel till en central prioritering. I april 2024 inledde Frankrike sin största insats någonsin mot narkotikahandel, vilket understryker landets beslutsamhet.

Parallellt med kontrollinsatserna lägger den franska staten betydande resurser på stödinsatser för personer med narkotikaproblem, med fokus på psykologiskt stöd och hjälp med att bryta beroenden.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Frankrikes narkotikapolitik.

Norge avvisade avkriminalisering 2021 och har nu landat i en modell med fortsatt förbud och differentierade påföljder. Foto: Adobe Stock

Norge – från avvisad avkriminalisering till smartare påföljder

Den norska narkotikapolitiken har genomgått betydande förändringar under senare år. Startskottet kom 2016 när dåvarande hälsominister Bent Høie föreslog att ansvaret för narkotikabruk skulle flyttas från rättsväsendet till hälsosektorn. Detta ledde till att regeringen 2018 tillsatte en utredning om hur en sådan reform skulle kunna genomföras. Tanken var att gå från ”straff till vård”, med inspiration från bland annat Portugal.

”En majoritet bedömde att förbudets preventiva effekt var viktig att bevara”

Utredningens förslag presenterades 2019 och förespråkade en omfattande avkriminalisering av innehav för eget bruk. När förslaget behandlades i Stortinget 2021 röstades det ned. En majoritet bedömde att förbudets preventiva effekt var viktig att bevara, och att en generell avkriminalisering riskerade att öka narkotikaanvändningen, särskilt bland unga. Detta bekräftas av intervjustudier som visar att unga uppger förbudet som en av de främsta anledningarna till att de avstår från narkotika.¹²

Nya riktlinjer från Riksadvokaten

Trots att avkriminaliseringen avvisades förändrades praxis i rättsväsendet markant under åren som följde. Riksadvokaten begränsade i flera vägledande beslut polisens möjligheter att ingripa mot och utreda mindre narkotikabrot, och Høyesterett (Högsta domstolen) slog 2022 fast att personer med narkotikaberoende inte ska straffas för innehav till eget bruk.¹³ Kritiker menade att detta i praktiken ledde till en de facto-avkriminalisering, trots att Stortinget hade avvisat just detta.

Antalet anmälningar för ringa narkotikabrott minskade kraftigt, från över 12 000 år 2020 till omkring 5 800 år 2023. Mycket få personer kom till de rådgivande enheterna – i de sex största städerna handlade det om endast tio personer under det första året. Samtidigt ökade kokainanvändningen markant bland unga – i Oslo uppgav så många som 17 procent av pojkarna i avgångsklassen på gymnasiet att de använt kokain.

Trygghet, gemenskap och värdighet

För att hantera den uppkomna situationen valde den norska regeringen att gå en annan väg än generell avkriminalisering. I maj 2023 tillsattes en särskild utredning (Rushåndhevingsutvalget) för att ta fram tydliga kriterier för hur beroende ska definieras och bedömas i rättsliga sammanhang – detta för att kunna tillämpa särskilda reaktioner för den med beroendesjukdom.

I oktober 2024 presenterade den norska regeringen, bestående av Arbeiderpartiet och Senterpartiet, del I av sin förebygg- och behandlingsreform genom skrivelsen *”Trygghet, fellesskap og verdighet”*, med 74 åtgärder för förebyggande arbete, skademinimering och behandling.¹⁴ I april 2025 presenterades del II av reformen, som hanterar de straffrättsliga frågorna.¹⁵ Kärnan i förslaget var att skapa tydliga och differentierade påföljder beroen-

de på situation: personer med omfattande och allvarliga beroendeproblem skulle enligt förslaget inte straffas, utan mötas med vård och stöd – något som skulle lagfästas med tydliga kriterier. Ungdomar under 18 år skulle inte bötfällas, utan istället hänvisas till kommunens rådgivande enhet med obligatorisk närvaro under tre träffar. Polisen skulle också ges tydliga verktyg för att kunna upprätthålla förbudet, bland annat genom nya bestämmelser om drogtestning.

” Kärnan i förslaget var att skapa tydliga och differentierade påföljder beroende på situation: personer med omfattande och allvarliga beroendeproblem skulle enligt förslaget inte straffas, utan mötas med vård och stöd”

Uppgörelse förändrade reformen

I juni 2025 enades Arbeiderpartiet med oppositionspartierna Høyre, SV och Venstre om en uppgörelse som på flera punkter ändrade regeringens förslag. Senterpartiet, Arbeiderpartiets koalitionspartner i den norska regeringen, ställde sig utanför och kritiserade uppgörelsen skarpt.

Den mest betydelsefulla ändringen var att ”förenklet forelegg” – böter som utfärdas och betalas på plats utan registrering i belastningsregistret – blev normalreaktionen för vuxna som påträffas med mindre mängder narkotika för eget bruk. Regeringens förslag om att lagfästa särskilda regler för personer med beroendeproblem togs bort; istället tillämpas Høyesteretts praxis om mildare påföljder för denna grupp utan att exakta kriterier lagfästs. Kri-

tiker menar att ändringarna riskerar att göra tillämpningen fortsatt oklar, eftersom polis och åklagare fortfarande behöver bedöma vem som har ett beroende – den fråga som Rushåndhevingsutvalget ursprungligen tillsattes för att lösa.

Uppgårelsen innebar också att drogtestning begränsades – testning ska inte ske om personen erkänt bruk eller godtagit böter på plats, och partierna enades om att föra statistik över användningen som ska offentliggöras efter ett år. Polisen ska heller inte beslagta narkotika från personer med beroende.

Stabilitet och förutsägbarhet

Actis, det norska policynätverket för alkohol- och narkotikafrågor, välkomnade uppgörelsen: ”Denna breda enighet är viktig för narkotikapolitiken och kan ge mer stabilitet och förutsägbarhet”, sa generalsekreterare Inger Lise Hansen. Hon lyfte särskilt fram att fler aktörer nu kan hänvisa ungdomar till de rådgivande enheterna, och att mandatet för upp till tre obligatoriska möten kan bidra till att fler unga faktiskt får hjälp.¹⁶

Norges reform visar att det finns alternativ till generell avkriminalisering. Genom att tydligt avvisa avkriminalisering, men samtidigt skapa differentierade påföljder – där beroendesjuka möts med vård medan förbudet upprätthålls mot annan narkotikaanvändning – har Norge valt en väg som bedöms balansera förbudets förebyggande effekter med särskild omtanke om unga och människor som lever med beroendesjukdom.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Norsk rusreform.

I Christiania har cannabis sålts sedan 1970-talet, men nu är det stopp. Foto: Pierre Andersson

Danmark stänger Pusher Street och satsar på skademinimering

Danmarks narkotikapolitik bygger precis som i Sverige och andra länder, på en kombination av åtgärder inom olika områden: förebyggande insatser, tidig intervention, behandling, skademinimering och brottsbekämpning. För mindre innehav av narkotika är påföljden oftast böter, men i straffskalan finns fängelse i upp till två år. Användning av narkotika är inte definierat som ett brott i Danmark.¹⁷

Landet har länge präglats av en mer tillåtande syn på narkotika jämfört med närliggande länder – framför allt när det gäller cannabis – men flera forskare menar att Danmark i praktiken gått mot en allt mer restriktiv politik sedan slutet av 1990-talet.^{18,19} Utvecklingen beror främst på ökad oro för ungdomars narkotikaanvändning och organiserad brottslighet.

En central händelse i dansk narkotikapolitik under senare år är stängningen av Pusher Street i Christiania, Köpenhamn, i april 2024. Pusher Street var länge känt som en marknad för cannabis där försäljningen pågått mer eller mindre öppet sedan 1970-talet. Över tid kom narkotikahandeln att domineras helt av kriminella gäng, och invånarna i området – trötta på droghandeln och flera döds-skjutningar – grävde upp gatan i samarbete med Köpenhamns kommun. Köpenhamns borgmästare Sophie Hæstorp Andersen sammanfattade läget:

”En central händelse i dansk narkotikapolitik under senare år är stängningen av Pusher Street i Christiania, Köpenhamn, i april 2024.”

“Pusher Street ska dö, så att Christiania kan leva.” Hittills har stängningen gett positiva resultat. Enligt polisen har droghandeln inte spridit sig i någon större omfattning till andra delar av Köpenhamn, även om viss försäljning av cannabis förekommer i närliggande områden.²⁰

Skärpta straff – men inga straff för utsatta

De senaste åren har straffen för narkotikabrott skärpts i Danmark. I juli 2025 röstade Folketinget igenom en lag som innebär betydligt hårdare påföljder, även för den som säljer mindre mängder opioidtabletter – ett försök att stävja en begynnande opioidkris bland unga.

Samtidigt har Danmark behållit långtgående insatser inom skademinimering. I landet finns fem brukarrum (så kallade fixrum), varav två i Köpenhamn, och statsminister Mette Fredriksen har uttryckt stöd för fler. Kring brukarrummen finns särskilda zoner där polisen inte ska bestraffa eller beslagta mindre mängder narkotika för eget bruk, så länge det handlar om personer över 18 år med ett långvarigt beroende. Under 2025 utvidgades dessa zoner till fler områden i Köpenhamn.²¹

Sommaren 2025 antog regeringen tillsammans med Socialistisk Folkeparti och Konservativa en socialpolitisk ”värdighetsreform” som tar detta ett steg längre.²² De mest utsatta – personer som uppfyller minst två av tre kriterier: svår psykisk ohälsa, tungt beroende och hemlöshet – ska nu kunna inneha narkotika för eget bruk utan att straffas, oavsett var i landet de befinner sig. Gruppen uppskattas till omkring 12 000 personer.²³

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Danmarks narkotikapolitik

*I Italien stoppas handeln nu även av cannabisblommor från industrihampa.
Foto: iStock.*

Italien – restriktiv vändning under Meloni

 Italien har länge haft en av Europas högsta andel cannabisanvändare. Enligt EU:s narkotikarapport hade 20,9 procent av italienare i åldern 15–34 år använt cannabis år 2017 – näst högst i Europa efter Frankrike. Innehav av mindre mängder för personligt bruk har varit avkriminaliserat sedan 1990-talets lagstiftning, som innebär att små innehav inte leder till fängelsestraff men kan resultera i administrativa sanktioner som indraget körkort eller pass. Den italienska lagstiftningen skiljer mellan ”hårda” droger som heroin och kokain och ”mjuka” droger som cannabis, med olika straffskalor.

Stopp för industrihampa

Under premiärminister Giorgia Melonis ledning, genom partiet Italiens bröder (Fratelli d'Italia), har den italienska regeringen infört en av Europas mest restriktiva linjer. I april 2025 trädde en ny lag i kraft som förbjuder produktion, bearbetning och handel med alla typer av cannabisblommor – inklusive industrihampa med låg THC-halt. Även hampablommor med THC-halter under den tidigare gränsen på 0,2 procent klassificeras nu som narkotika. Regeringen motiverar åtgärden med oro över spridningen av cannabisbutiker som används i berusningssyfte.

Förbudet har mött stark kritik från hampaodlare och branschorganisationer, men också från EU. Förhandlingar pågår mellan regeringen och branschrepresentanter för att hitta en lösning som skiljer mellan rekreationellt bruk och industriell användning. EU-kommissionen utreder nu om de italienska åtgärderna strider mot EU:s regler om fri rörlighet för varor. EU-domstolen har tidigare fastställt att CBD inte är att betrakta som narkotika, vilket innebär att medlemsländer inte får förbjuda försäljning av lagligt producerad CBD från andra EU-länder utan vetenskapliga bevis för hälsorisker.

Dödligheten minskar

Parallellt med den restriktiva linjen mot cannabis har Italien satsat på preventions- och behandlingsinsatser. Den nationella förebyggandeplanen 2020–2025 fokuserar på att minska efterfrågan på droger genom insatser i skolor, familjer och arbetsplatser, med betoning på att stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer bland unga. Program har implementerats i italienska skolor för att utveckla ungas sociala och personliga färdigheter. Bostad först-modellen har införts i 35 städer över 14 regioner, och i den första nationella testfasen stannade 62,3 procent av deltagarna kvar i programmet. Kampanjen ”Buttavia la droga, non la vita” (Kasta bort drogerna, inte livet) riktar sig till ungdomar och deras familjer – rapporter visar att nästan 10 procent av drogrelaterade akutmottagningsbesök 2022 involverade minderåriga.

Resultaten är märkbara: dödsfall till följd av narkotika minskade med 24 procent under 2023 jämfört med föregående år. Regeringen har avsatt över 64 miljoner euro för rehabiliteringsprogram för narkotikaberoende. Italien har också deltagit aktivt i internationellt samarbete, bland annat genom ett seminarium i samarbete med Europarådets Pompidou-grupp i maj 2024 om utmaningar och framgångsfaktorer inom prevention och återhämtning.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Italiens narkotikapolitik.

Nu dras mattan undan för cannabisklubbar i Barcelona. Stadens styre ser dem som en del av en ”oönskad modell”. Foto: David Ramos / Getty Images

Spanien – Cannabisklubbar i Barcelona är på väg att stängas

Spanien har en av EU:s högsta nivåer av cannabisanvändning – 43,7 procent av vuxna (15–64 år) uppger att de någon gång använt cannabis. Landet är också ett av Europas viktigaste transitländer för narkotika och den illegala handeln beräknas generera upp till 6 miljarder euro per år. Under 2022 avled 1 266 personer till följd av narkotikaanvändning, den högsta siffran sedan 1993.

Innehav och användning av narkotika i små mängder är inte kriminaliserat, men användning på offentlig plats är en administrativ överträdelse som kan leda till böter. I vissa fall kan böterna ersättas av deltagande i beroendevård. Grövre brott, som försäljning och distribution, är däremot straffrättsligt reglerade. Det styrande socialistpartiet PSOE håller fast vid en restriktiv linje gentemot legalisering av cannabis för icke-medicinskt bruk, medan flera koalitionspartner till vänster verkar för en mer liberal politik.

Cannabisklubbar utan lagligt stöd

Cannabisklubbar har varit en del av Barcelonas stadsliv sedan 2001, då ”The Cannabis Tasters Club of Barcelona” grundades. Dessa föreningar erbjuder sina medlemmar en plats för odling och konsumtion av cannabis i privat regi. Klubbarna har kunnat verka genom att använda sig av lokala lagar som tillåter privat odling och konsumtion i begränsad omfattning, även om cannabis i sig är olagligt i landet. Det finns ingen lag som uttryckligen tillåter cannabisklubbar, men inte heller någon som direkt förbjuder verksamheten. I många fall har klubbarna dock bedrivit direkt olaglig verksamhet, och i vissa fall har de använts som täckmantel för narkotikaförsäljning och gängkriminalitet.

Uppskattningsvis har det som mest funnits över 200 aktiva cannabisklubbar i Barcelona, många i praktiken relativt öppna för både lokala och tillfälliga internationella besökare. Verksamheten har bidragit till stadens rykte som ett centrum för cannabisturism. Lokala myndigheter försökte stänga ner dem redan 2014 men misslyckades. Det som då räddade klubbarna var den så kallade ”La Rosa Verda”-förordningen, som gav dem en juridisk grund. När Spaniens högsta domstol 2021 ogiltigförklarade denna förordning – med motiveringen att narkotikapolitik är en nationell angelägenhet – ändrades förutsättningarna.

”Vice borgmästare Albert Batlle har kallat klubbarna för ”en oönskad modell” och uttryckt en tydlig avsikt att få bort dem.”

Under ledning av Barcelonas borgmästare Jaume Collboni, från Socialistpartiet i Katalonien, har stadens policy gentemot cannabisklubbarna skärpts kraftigt. Vice borgmästare Albert Batlle har kallat klubbarna för ”en oönskad modell” och uttryckt en tydlig avsikt att få bort dem. I början av 2024 utfärdade staden stängningsorder för de 30 klubbar som orsakat mest problem, och den kommunala

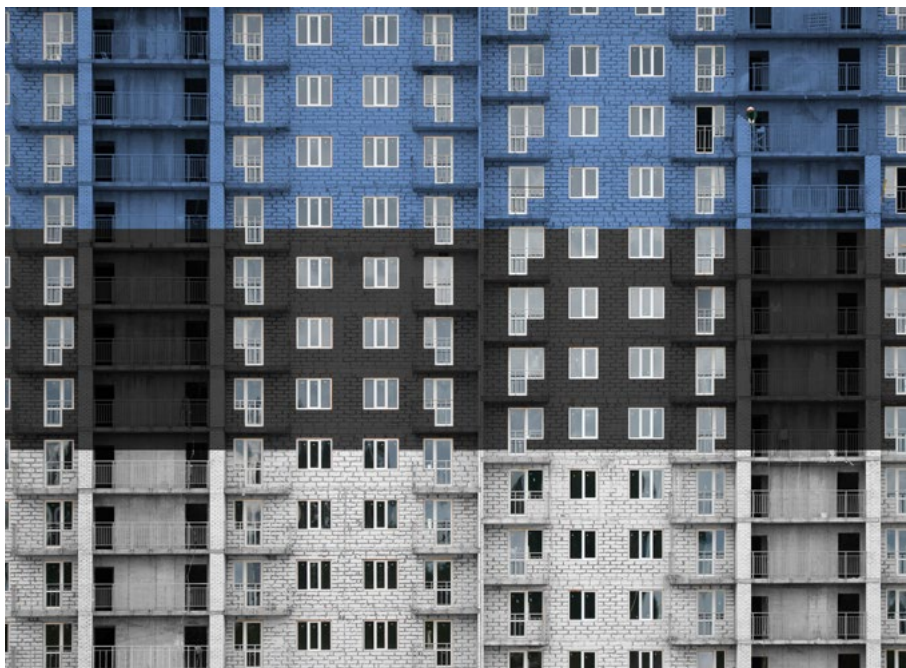
polisen Guàrdia Urbana har genomfört omfattande inspektioner. Under 2024–2025 har dessa intensifierats ytterligare, med särskilt fokus på turisttätta områden.²⁴

I slutet av 2025 lyckades staden för första gången stänga en cannabisklubb genom ett formellt disciplinärt förfarande – ett föregångsfall som kan bana väg för fler stängningar.²⁵ Borgmästaren har dock medgett att det är svårt att helt eliminera verksamheten och att en lagförändring på nationell nivå sannolikt behövs. En tydlig signal om det förändrade klimatet är att Spannabis, Europas största cannabismässa, efter 2025 lämnar Barcelona permanent.²⁶

Medicinsk användning av cannabis – men begränsat

I oktober 2025 godkände det spanska ministerrådet en lag som skapar ett juridiskt ramverk för medicinsk användning av cannabis.²⁷ Regelverket är liknande det som finns för andra läkemedel: medicinsk cannabis får enbart förskrivas av specialistläkare på sjukhus, och bara när konventionella behandlingar visat sig otillräckliga. Torkade blommor och rökprodukter omfattas inte – utan enbart standardiserade farmaceutiska beredningar. Huruvida det spanska systemet förblir begränsat eller gradvis vidgas återstår dock att se – cannabisindustrin, som redan är väl etablerad i Spanien genom export, trycker på för bredare reformer.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Spansk narkotikapolitik.

I Estland infördes en god samarit-lag 2024. Foto: Shutterstock

Estland – från fentanylkris till folkhälsofokus

Narkotikasituationen i Estland har präglats av en av Europas allvarligaste opioidkriser. I början av 2000-talet ledde en regional heroinbrist till att illegalt framställd fentanyl tog över som den dominerande opioiden – redan 2004 hade fentanyl i stort sett helt ersatt heroin bland personer som injicerar narkotika. Detta var unikt i Europa och resulterade i extremt hög dödlighet. Som värst, år 2012, registrerade Estland omkring 170 överdosdödsfall – motsvarande över 100 dödsfall per miljon invånare, vilket var den högsta siffran i EU och en av de högsta i världen.

Fentanylvågen stoppades

Vändpunkten kom 2017 när polisen genom riktade insatser slog ut den inhemska fentanylproduktionen, bland annat genom beslag av närmare 10 kilo rå fentanyl och stängningen av ett illegalt laboratorium. Samtidigt utökades folkhälsoinsatser som naloxonutdelning för hemmabruk och opioidsstitutionsbehandling. Resultatet blev dramatiskt: dödsfallen föll från 117 år 2017 till endast 39 år 2018. Minskningen av fentanyltillgång ledde inte till en återgång till heroin, som användarna nu uppfattade som för svagt. I stället skiftade marknaden mot stimulantia och syntetiska substanser som amfetamin och alfa-PVP.

Under 2023 ökade dock dödsfallen igen kraftigt – till 113, en tredubbling jämfört med de 38 fall som rapporterades 2021. Ökningen tillskrivs spridningen av extremt potenta syntetiska opioider inom nitazengruppen. Mer än hälften av överdoserna 2023 kunde kopplas till dessa substanser, främst protonitazen och metonitazen. Enbart akutsjukvården i Tallinn ryckte ut på 845 överdosrelaterade larm 2023, en kraftig ökning från 605 året innan. Unga vuxna i åldern 17–24 år drabbades allt hårdare – 15 dödsfall i denna åldersgrupp 2023 jämfört med 6 år 2021.

Böter, stöd och behandling

Sedan 2002 klassificeras innehav av små mängder narkotika för eget bruk (under 7,5 gram cannabis) som förseelse snarare än brott. I praktiken behandlar polis och åklagare personlig användning relativt mildt, med fokus på böter och avledande åtgärder. År 2018 lanserades pilotprogrammet SÜTIK, inspirerat av den amerikanska modellen Law Enforcement Assisted Diversion (LEAD), där polisen hänvisar personer med mindre narkotikabrott till stödperson och behandling istället för straff.

I maj 2024 antog Estland en så kallad god samarit-lag som trädde i kraft i februari 2025. Den innebär att personer som söker akut medicinsk hjälp vid

”I maj 2024 antog Estland en så kallad god samarit-lag som trädde i kraft i februari 2025.”

narkotikarelaterade nödsituationer inte straffas för eget bruk eller innehav av små mängder. Bakgrunden var den ökande dödligheten och oro för att personer som bevittnar eller upplever överdoser dröjer med att ringa am-

bulans av rädsla för rättsliga konsekvenser.

Trots ökad samhällsdebatt har inget av de större politiska partierna ställt sig bakom legalisering av cannabis för rekreationsbruk. År 2023 uttalade ledare från samtliga större partier – inklusive Reformpartiet, Centerpartiet, Socialdemokraterna, Isamaa och EKRE – att de inte stödjer legalisering. Estlands narkotikapolitiska strategi till 2030 betonar förebyggande arbete, skademinimering och systemintegration, med det ambitiösa målet att uppnå noll narkotikarelaterade dödsfall.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Estlands narkotikapolitik.

Syntetiska opioider bidrar till ökande dödstal i Lettland. Foto: Adobe Stock

Lettland – strikt lagstiftning men signaler om förändring

 Lettlands narkotikapolitik har historiskt varit relativt strikt. Cannabis är olagligt både för rekreations- och medicinskt bruk, med mycket få undantag för godkända cannabinoidläkemedel som nabiximolsprayen Sativex.

Skolundersökningen ESPAD från 2019 visar att 26 procent av lettiska 16-åringar hade provat cannabis minst en gång – en av de högsta siffrorna i Europa. Endast Tjeckien (28 procent) och Italien (27 procent) låg något högre. I den allmänna vuxna befolkningen (15–64 år) uppgav cirka 15 procent 2020 att de någon gång provat cannabis, medan 3,9 procent hade använt det under det senaste året – ungefär hälften av det europeiska genomsnittet.

Administrativ förseelse vid små innehav

Lettisk lag skiljer mellan små mängder för personligt bruk och större mängder. Upp till 1 gram cannabis hanteras som administrativ förseelse med böter på upp till 280 euro. Upprepade brott inom tolv månader eller mängder över gränsen blir straffrättsliga och kan ge 15 dagars till 3 månaders fängelse. Odling av cannabisplantor är förbjudet och kan ge upp till två års fängelse. Lagen innehåller dock en bestämmelse om frivillig anmälan: personer som överlämnar små mängder narkotika eller söker medicinsk hjälp

på grund av droganvändning kan undantas från administrativt ansvar – en princip som syftar till att uppmuntra hjälpsökande.

Överdofallen ökar

Lettland hade länge relativt få överdofdödsfall – ofta under 25 per år. Men under de senaste åren har situationen förändrats dramatiskt. År 2022 steg antalet dödsfall till 63, ungefär tre gånger så många som föregående år, och preliminära siffror för 2023 visar på omkring 130 dödsfall – det högsta antalet som någonsin registrerats. Ökningen tillskrivs syntetiska opioider, särskilt nitazener som sedan slutet av 2022 påvisats i omkring 29 procent av dödsfallen. De allra flesta offren är män (cirka 94 procent), och majoriteten är mellan 25 och 44 år gamla.

I juli 2024 uttalade inrikesminister Rihards Kozlovskis att polisen är redo att stödja avkriminalisering av narkotikaanvändning, förutsatt att rehabiliteringsprogram finns på plats – ”målet är inte att straffa”, som han uttryckte det. Riksåklagaren Juris Stukāns uttryckte liknande åsikter men varnade för att avkriminalisering utan investeringar i behandling ”skulle förvärpa situationen”. I januari 2025 lade hälsoministeriet fram ett förslag om att undanta minderåriga från straffrättsligt ansvar för narkotikaanvändning och i stället hänvisa dem till behandlingsprogram.

I april 2025 beslutade det socialliberala partiet Progresīvie officiellt att driva frågan om att legalisera medicinsk cannabis – i form av kapslar, extrakt och tabletter – som en del av Lettlands hälso- och sjukvårdssystem. Polischefen Armands Ruks upprepade sitt motstånd mot legalisering i allmänhet men förklarade att han inte skulle motsätta sig strikt medicinsk användning om experter stödde det.

Opinionsundersökningar visar att stödet för legalisering av cannabis för rekreativ bruk har ökat gradvis – från 9 procent 2017 till 12 procent 2021 och 18 procent 2023 – men fortfarande är 75 procent av befolkningen emot. Yngre vuxna är betydligt mer positiva än personer över 50 år. Inget parti med regeringsmandat har ställt sig bakom kommersiell legalisering, och ministrarna fortsätter att betona en förebyggande strategi.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Lettlands narkotikapolitik.

Regeringen i Litauen har avfärdat såväl avkriminalisering som legalisering.
Foto: Shutterstock

Litauen – skärpta straff och politisk låsning

Narkotikaanvändningen i Litauen är relativt låg enligt europeiska mått – 14,1 procent av vuxna (15–64 år) hade 2021 provat olaglig narkotika minst en gång, jämfört med EU-genomsnittet på 28,9 procent. Cannabis dominerar, med 13,7 procents livstidsanvändning bland vuxna. Bland unga vuxna (25–34 år) har ungefär var fjärde person provat cannabis. Droganvändningen är betydligt högre bland män (21,2 procent livstidsprevalens) än bland kvinnor (7 procent).

Bland ungdomar visar skolundersökningen ESPAD att 18,1 procent av litauiska 15–16-åringar hade använt cannabis 2019, något över ESPAD-genomsnittet på 15,1 procent. En nyare nationell undersökning visade att livstidsanvändningen bland niondeklassare minskade något från 18,0 procent 2018 till 16,3 procent 2022.

Litauen skärpte sin narkotikalagstiftning markant 2017. Den nya lagen tog bort möjligheten att hantera förstagångsinnehav av små mängder narkotika som en administrativ fråga – nu klassificeras allt innehav som brott enligt strafflagen. Upp till fem gram cannabis räknas som ”liten mängd” men kan ändå ge samhällstjänst, böter, arrestering eller upp till två års fängelse. Distribution – som juridiskt inkluderar även att ge bort narkotika gratis – kan ge fem till åtta års fängelse, med högre straff för större mängder eller

försvårande omständigheter. Genom samma reform begränsades domares möjlighet att uppskjuta straff för ”allvarliga brott”, en kategori som omfattar distribution. FN:s människorättsexperter har beskrivit straffen för mindre narkotikabrott i Litauen som oproportionerliga.

Syntetiska opioider bakom dödsfall

År 2023 registrerades 74 narkotikarelaterade dödsfall i Litauen, en minskning från 87 året innan men fortfarande högre än åren 2018–2021. Karfentanil, en extremt potent syntetisk opioid, påträffades i 29 av dödsfallen och är den dominerande dödliga substansen. Opioidrelaterade dödsfall utgjorde över 64 procent av alla toxikologiska fynd. Genomsnittsåldern för de avlidna var 38,4 år – betydligt yngre än det europeiska genomsnittet. Bland offren fanns också minderåriga: två 17-åringar och två 19-åringar. Den högsta koncentrationen av dödsfall skedde i Vilnius kommun.

Frihetspartiet och Liberala rörelsen har drivit lagförslag om att ersätta straffrättsligt ansvar för innehav av små mängder cannabis med administrativa böter på 50–300 euro, med högre böter vid upprepade överträdelser och obligatorisk remiss till behandling efter tre incidenter inom ett år. Förslagen godkändes i första behandlingen i december 2022 men har sedan dess skickats fram och tillbaka mellan utskott. I april 2025 begärde utskottet för rättsliga frågor att den nya centervänsterregeringen, som tillträdde efter valet 2024, skulle ta ställning.

Har avvisat avkriminalisering

Opinionsundersökningar visar att 74 procent av litauerna motsätter sig avkriminalisering, medan 18 procent är för. Stödet stiger till 35 procent i åldersgruppen 18–29 år men sjunker till 10 procent bland personer över 50. President Gitanas Nausėda har offentligt avvisat avkriminalisering och hänvisat till narkotikaanvändning i skolor som ett prioriterat problem. Det konservativa Hemlandsförbundet, Socialdemokraterna och Jordbruks- och miljöpartiet motsätter sig reformförslagen, medan oppositionspartiet Demokraterna ”För Litauen” meddelat att de inte kommer att stödja något förslag om att ersätta straffrättsligt ansvar med administrativa böter.

Medicinsk cannabis legaliserades i begränsad form 2018, men tillgången är låg. Endast EU-godkända produkter som nabiximols (Sativex) och cannabidiol (Epidyolex) får importeras, medan råa blommor och magistrala oljor är förbjudna. Apotek lagerför sällan dessa preparat på grund av låg efterfrågan och kostnader för importtillstånd.

Huvudsaklig källa: NPC reder ut: Litauens narkotikapolitik.

Diskussion och slutsatser

» Vägen framåt är inte självklar

Narkotikapolitiken befinner sig i en brytningstid, både i Europa och globalt. Många förespråkare för legalisering och avkriminalisering hävdar att Sverige är unikt i sin restriktiva hållning. Men rapporten visar att detta inte stämmer. Flera europeiska länder, som Frankrike och Storbritannien, har valt att behålla sina restriktiva linjer och istället satsa på prevention, kontroll och vårdinsatser. Frankrike har ökat insatserna mot organiserad narkotikahandel men fokuserar också på stöd till utsatta grupper, medan Storbritanniens strategi "From Harm to Hope" tydligt avvisar både legalisering och avkriminalisering.

Samtidigt har Tyskland valt en annan väg och blivit en central aktör i legaliseringsdebatten. Landet implementerar nu en partiell legalisering av cannabis, men reformen är omstridd och har skalats ner för att anpassas till EU:s rättsliga ramar.

Erfarenheterna från Nordamerika ger ytterligare viktiga lärdomar. Både British Columbia i Kanada och Oregon i USA har tidigare genomfört långtgående avkriminaliseringsreformer, men resultaten har varit långt ifrån entydiga. Nu ser vi återkriminalisering genomföras, då problem som öppen droganvändning och ökade dödstal inte kunnat hanteras effektivt. Portugal, ofta framhållet som ett föredöme, visar att avkriminalisering inte är en universallösning. Medan initiala framgångar kopplades till stora satsningar på vård och behandling, har resurserna minskat över tid, vilket bidragit till dödstal som idag är högre än innan avkriminaliseringen.

Den sammantagna bilden visar att vägen framåt varken är rak eller enkel. Några perfekta lösningar finns inte, men en modern, evidens- och rättighetsbaserad narkotikapolitik bygger varken på en generell avkriminalisering eller legalisering.

» Cannabisindustrin etablerad i Europa

Cannabisindustrin har snabbt etablerat sig som en aktör på den europeiska marknaden och ser nu kontinenten som en viktig tillväxtmöjlighet. Erfarenheter från Nordamerika visar att industrin använder välkända strategier från tobaks- och alkoholindustrin – och med omfattande lobbying, marknadsföring och produktutveckling för att driva på normalisering och påverka politiska beslut. Denna utveckling utgör en direkt risk för folkhälsan och förstärker behovet av att motverka kommersiella intressen som prioriterar vinster framför människors välmående.

» Medicinsk cannabis – en trojansk häst från industrin

Medicinsk cannabis har blivit en strategisk dörröppnare för cannabisindustrin och andra som förespråkar legalisering. Det finns legitima (men begränsade) medicinska användningsområden för läkemedel baserade på cannabis, precis som för andra narkotiska preparat som används inom sjukvården. Det finns risker förknippat med förskrivning av alla typer av narkotikaklassade preparat, men så länge gängse rutiner för läkemedel följs (med omfattande tester för effektivitet och biverkningar, godkännande från ansvarig myndighet och ansvarsfull förskrivning) kan riskerna minimeras.

Verkligheten när det gäller ”medicinsk cannabis” ser ofta annorlunda ut. När sådana här system införts på olika platser i världen har de ofta blivit betydligt öppnare och mindre kontrollerade. Det finns gott om exempel på hur cannabis (även i former som kan rökas) förskrivs för en rad symptom, även där evidensen är bristfällig eller saknas helt. Industrin och andra cannabisförespråkare trycker på – den som följer diskussionen online kan lätt förledas att tro att cannabis är en mirakelmedicin som hjälper mot det mesta.

Sådana system underminerar narkotikapolitiken, leder till normförskjutningar kring cannabisbruk och öppnar på sikt dörren för kommersiell legalisering. Detta är inte en slump, utan en medveten strategi från cannabisindustrin och andra aktörer för att etablera och normalisera cannabis på bredare samhällsnivå.

» Norge – En modell som kan inspirera Sverige

Norges senaste reform är ett intressant exempel på en balanserad ansats inom narkotikapolitiken. Istället för att genomföra en generell avkriminalisering har man valt att fokusera på att skydda de mest utsatta, särskilt personer med beroendeproblematik, från straff för ringa narkotikabrott.

Norges modell – även om den försvagades i förhandlingar med oppositionen – visar att det är möjligt att erbjuda vård och stöd utan att överge en restriktiv narkotikapolitik. För Sverige, där det finns en uttalad ambition att kombinera kriminalisering med förebyggande arbete och vårdinsatser, kan detta vara en väg framåt. Genom att ytterligare tydliggöra hur beroendesjuka ska hanteras inom rättssystemet kan man bygga ett system som både hjälper individer och samtidigt behåller samhällets tydliga ställningstagande mot narkotikaanvändning.

» Recovery – en försummad pusselbit

En genomgående iakttagelse i denna rapport är att länder som uppvisar positiva resultat inte bara investerar i prevention och kontroll, utan också i långsiktigt stöd till återhämtning. Storbritanniens strategi ”From Harm to Hope” har behandling och recovery som en av sina tre pelare, med konkreta

mål om nya behandlingsplatser och stärkt stöd efter avslutad vård. Danmarks värdighetsreform utgår från en insikt om att de mest utsatta behöver sammanhållet stöd – inte enbart avsaknad av straff.

Ändå saknas återhämtning ofta som en tydlig komponent i den narkotika-politiska debatten, som tenderar att kretsa kring frågan om kriminalisering eller avkriminalisering. Internationell forskning visar att återhämtning kräver mer än en avgränsad vårdinsats – den förutsätter stabilt boende, meningsfull sysselsättning, stödjande relationer och en fungerande vardag. När dessa delar finns på plats ökar chanserna markant för att behandlingen leder till varaktig förändring – minskade återfall, bättre hälsa och en väg tillbaka till samhället.

Sverige behöver ett tydligare fokus på att bygga sammanhållna system för återhämtning – där vård, socialt stöd och civilsamhällets insatser hänger ihop och följer individen genom hela processen.

» Balansen mellan olika åtgärder är central

Rapporten visar att politiska prioriteringar och rättsliga ramar formar både vilka narkotikapolitiska åtgärder som införs och hur effektiva dessa blir. Länder som investerar i prevention och vård istället för att ensidigt fokusera på hårdare straff, legalisering eller ensidig skademinimering tenderar att uppnå mer hållbara resultat.

Exempelvis har Storbritannien valt en modell som kombinerar förebyggande arbete med ökade vårdresurser och riktade insatser mot kriminella nätverk. Även Frankrike har valt en liknande linje, med fokus på att minska tillgången till narkotika samtidigt som stödinsatser för beroendesjuka prioriteras. Dessa strategier bygger på en förståelse för att narkotikaproblem är komplexa och kräver åtgärder som både adresserar den individuella och samhällsleliga nivån.

Erfarenheterna från andra länder visar att en ensidig politik ofta misslyckas. Länder som prioriterar avkriminalisering eller legalisering utan tillräckliga åtgärder för att begränsa skadeverkningar riskerar att öka konsumtionen och skapa större problem. Å andra sidan kan en alltför ensidigt repressiv linje utan stöd till utsatta individer förstärka sociala klyftor och förvärra beroendeproblematiken. Allmänpreventiva åtgärder som syftar till att hålla nere användningen är basen, men mer måste till.

Den gemensamma lärdomen är att effektiva narkotikapolitiska åtgärder måste vara grundade i en balans mellan kontroll, vård och prevention. Detta kräver inte bara politisk vilja, utan också långsiktig investering i evidensbaserade strategier och samverkan mellan olika delar av samhället.

Källor

Rapporten bygger i huvudsak på rapporter och PM som Narkotikapolitiskt Center publicerade under 2024 och 2025. I den mån ny kunskap eller information framkommit har vi försökt att uppdatera innehållet i texterna för den här rapporten. De publikationer som rapporten bygger på ses nedan.

Ur serien NPC reder ut:

- *Tysklands narkotikapolitik* (av Cressida de Witte). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/npc-reder-ut-tysklands-narkotikapolitik/>
- *Luxemburgs narkotikapolitik* (av Johan Örjes). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/luxemburgs-narkotikapolitik/>
- *Tjeckiens narkotikapolitik* (av Eva Ekeröth). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/tjeckiens-narkotikapolitik/>
- *Maltas narkotikapolitik* (av Johan Örjes). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/maltas-narkotikapolitik/>
- *Nederländernas narkotikapolitik* (av Rebecka Öberg). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/nederlandernas-narkotikapolitik/>
- *Schweiz narkotikapolitik* (av Sara Heine). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/schweiz-narkotikapolitik/>
- *Storbritanniens narkotikapolitik* (av Sara Heine). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/storbritanniens-narkotikapolitik/>
- *Fransk narkotikapolitik* (av Rebecka Öberg). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/npc-reder-ut-fransk-narkotikapolitik/>
- *Norsk rusreform* (av Stig-Erik Sörheim). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/npc-reder-ut-norsk-rusereform/>
- *Ökar konsumtionen vid en avkriminalisering?* (av Berth Hagel). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/npc-reder-ut-okar-konsumtionen-vid-en-avkriminalisering/>

Ur NPC:s rapportserie:

- *Avkriminalisering, återkriminalisering och narkotikapolitiska strategier* (av Staffan Hübinette). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/avkriminalisering-aterkriminalisering-och-narkotikapolitiska-strategier/>
- *Avkriminalisering av narkotika: Lärdomar från Portugal* (av Pierre Andersson). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/avkriminalisering-av-narkotika-lardomar-fran-portugal-2/>

- *Från löften till verklighet. Effekterna av Kanadas cannabislegalisering* (av Staffan Hübinette). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/fran-loften-till-verkligen-effekterna-av-kanadas-cannabislegalisering/>
- *Cannabisindustrins strategier och metoder* (av Staffan Hübinette). Tillgänglig via: <https://narkotikapolitisktcenter.se/rapport-cannabisindustrins-strategier-och-metoder/>

Övriga källor:

- 1 **Socialstyrelsen.** *Dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar: En statistiksammanställning.* Stockholm: Socialstyrelsen, 2022. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2022-6-7915.pdf>
- 2 **European Union Drugs Agency (EUDA).** *European Drug Report 2024: Drug Situation in Europe up to 2024.* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024/drug-situation-in-europe-up-to-2024_en#edr24-commentary-at-a-glance
- 3 **Hübinette, Staffan.** *Legalisering och kommersialisering av cannabis: Lärdomar från USA, Kanada och Uruguay.* Stockholm: Narkotikapolitiskt Center, 2021. <https://narkotikapolitisktcenter.se/1491-2/>
- 4 **Luxtoday.** "Drogendesch 2.0": Luxembourg declares all-out war on drug crime. 8 maj 2025. <https://luxtoday.lu/en/society-en/drogendsch-20-luxembourg-declares-all-out-war-on-drug-crime>
- 5 **Vicente LLP.** *A Progressive Path: The Evolution of Cannabis Laws in the Czech Republic* [Internet]. 2025 Nov 11 [läst 1 feb 2026]. Available from: <https://vicentellp.com/insights/a-progressive-path-the-evolution-of-cannabis-laws-in-the-czech-republic/>
- 6 **Expats.cz.** *Inside Czechia's new cannabis law: How much can you legally grow and possess?* [Internet]. 2026 Jan [läst 1 feb 2026]. <https://www.expats.cz/czech-news/article/inside-czechia-s-2026-cannabis-laws-how-much-can-you-legally-grow-and-possess>
- 7 **Strandberg, Anna, Pia Kvillemo, och Johanna Gripenberg.** *Ungas uppfattning om cannabis: En intervjustudie bland brukare och icke-brukare.* STAD-rapport nr 71. Stockholm: STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem), 2022. ISBN: 978-91-986697-4-9. www.stad.org.
- 8 **Hagel, Berth.** *NPC reder ut: Opinionsundersökningar om allmänhetens uppfattning om narkotikalagstiftningen.* Narkotikapolitiskt Center, 2023. <https://www.npc.se>.

- 9 **Faiola, Anthony, and Catarina Fernandes Martins.** “Once Hailed for Decriminalizing Drugs, Portugal Is Now Having Doubts.” *Washington Post*, July 7, 2023. <https://www.washingtonpost.com/world/2023/07/07/portugal-drugs-decriminalization-heroin-crack/>
- 10 **SICAD.** *Portuguese Legal Framework Applicable to the Consumption of Narcotics and Psychotropic Substances*. Lisbon: SICAD, n.d.
- 11 **Adam Holland et al.** *Analysis of the UK Government’s 10-Year Drugs Strategy—a resource for practitioners and policymakers*. *Journal of Public Health*, Volume 45, Issue 2, June 2023, Pages e215–e224, <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdac114>
- 12 **Hagel B.** *NPC reder ut: Ökar konsumtionen vid en avkriminalisering?* Stockholm: Narkotikapolitiskt Center; 2024. <https://narkotikapolitisktcenter.se/npc-reder-ut-okar-konsumtionen-vid-en-avkriminalisering/>
- 13 **Olsen H, Lundeberg IR.** *Courts as policy actors: The blurring of punitiveness in Norwegian drug reform*. *Nordic Journal of Criminology*. 2025;27(2).
- 14 **Helse- og omsorgsdepartementet.** *Meld. St. 5 (2024–2025) Trygghet, fellesskap og verdighet – Forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet Del I*. Oslo: Regjeringen; oktober 2024. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-5-20242025/id3064959/>
- 15 **Justis- og beredskapsdepartementet.** *Prop. 112 L (2024–2025) Endringer i straffeloven og legemiddelloven mv. (befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk)*. Oslo: Regjeringen; april 2025. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-112-l-20242025/id3096422/>
- 16 **Nordic Alcohol Policy Network.** *Broad political agreement on Norway’s drug treatment reform, reports Actis*. Nordicalcohol.org; juni 2025. <https://www.nordicalcohol.org/post/broad-political-agreement-on-norway-s-drug-treatment-reform-reports-actis>
- 17 **EUDA (European Union Drugs Agency).** *Denmark Country Drug Report 2019*. Lisbon: Publications Office of the European Union, 2019.
- 18 **Søgaard, Thomas Friis, Maj Nygaard-Christensen, and Vibeke Asmussen Frank.** *Danish Cannabis Policy Revisited: Multiple Framings of Cannabis Use in Policy Discourse*. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 38, no. 4 (2021): 377-393.
- 19 **Frank, Vibeke.** *Danish drug policy-Shifting from liberalism to repression*. *Drugs and Alcohol Today*, 2008.
- 20 **The Local Denmark.** “Closure of Copenhagen’s Pusher Street ’has not caused spread’ of drug sales.”. 22 april 2024. <https://www.thelocal.dk/20240422/closure-of-copenhagens-pusher-street-has-not-caused-spread-of-drug-sales>.

- 21 **Københavns Politi.** *Københavns Politi udvider område med mulighed for straffritagelse i tilknytning til stofindtagelsesrum.* 2025 <https://politi.dk/koebenhavns-politi/nyhedsliste/koebenhavns-politi-udvider-straaffritagelesomraade/2025/05/14>
- 22 **Regeringen.dk.** *Regeringen vil gøre op med ret og pligt for de allermest udsatte borgere.* 2025 <https://regeringen.dk/nyheder/2025/regeringen-vil-goere-op-med-ret-og-pligt-for-de-allermest-udsatte-borgere/>
- 23 **TV2 Danmark.** *Regeringen vil tillade svært udsatte borgere at have narko i hele landet.* 2025 maj 13 <https://nyheder.tv2.dk/politik/2025-05-13-regeringen-vil-tillade-svaert-udsatte-borgere-at-have-narko-i-hele-landet>
- 24 **TheMayor.EU.** *Barcelona seeks to shut down social cannabis clubs.* 9 januari 2024. <https://www.themayor.eu/en/a/view/barcelona-seeks-to-shut-down-social-cannabis-clubs-12286>
- 25 **Ara.cat.** *Barcelona closes the first cannabis club under disciplinary proceedings.* 18 juni 2025. https://en.ara.cat/society/barcelona-closes-the-first-cannabis-club-under-disciplinary-proceedings_25_5415775.html
- 26 **Leafie.** *Spannabis Barcelona set to end in 2025.* 7 mars 2025. <https://www.leafie.co.uk/news/spannabis-barcelona-final-event-2025/>
- 27 **Osborne Clarke.** *New regulatory framework established for the medicinal use of cannabis in Spain.* 24 oktober 2025. <https://www.osborneclarke.com/insights/new-regulatory-framework-established-medicinal-use-cannabis-spain>

Denna rapport ger en unik och aktuell inblick i Europas narkotikapolitiska landskap. Rapporten lyfter fram lärdomar från aktuella reformer och belyser vikten av en politik som minskar skadeverkningar och erbjuder stöd till dem som behöver det.

Medan debatten ofta fokuserar på legalisering och avkriminalisering, visar vi att andra lösningar är vanligare. En tredje väg – mellan stenhård straffpolitik och legalisering håller på att växa fram. Exempel från Norge, Storbritannien och Frankrike illustrerar hur länder hanterar narkotikaförändringar genom prevention, kontroll och behandling – utan att ge avkall på folkhälsomål.